

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895. Första Kammaren. N:o 3.

Torsdagen den 24 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Herrar *Reuterswärd* och *Roman* anmälde, att de ankommit till riksdagen.

Herr statsrådet *Groll* aflemnade
dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;
dels ock Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelser till Riksdagen:
1:o) om förordnande af en statsrådsledamot att utöfva den befattning med riksdagsärenden, som enligt § 46 af riksdagsordningen tillkommer en ledamot af statsrådet; och
2:o) i anledning af en utaf Riksdagen år 1894 för dess del antagen lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflemnade kongl. propositionen.

Upplästes och lades till handlingarna Kongl. Maj:ts denna dag aflemnade nådiga skrifvelse till Riksdagen om förordnande för en statsrådsledamot att utöfva den befattning med riksdagsärenden, som enligt § 46 riksdagsordningen tillkommer en ledamot af statsrådet; och skulle underrättelse om denna nådiga skrifvelses innehåll genom utdrag af protokollet meddelas vederbörande utskott samt de ledamöter, som hafva inseende öfver Riksdagens kansli.

Föredrogs och lades till handlingarna Kongl. Maj:ts vid detta sammanträde aflemnade nådiga skrifvelse till Riksdagen, i anledning af en utaf Riksdagen år 1894 för dess del antagen lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Justerades protokollet för den 17 i denna månad.

Statsverks-
proposi-
tionen.

Föredrogs å nyo Kongl. Maj:ts den 18 innevarande månad bordlagda nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Friherre Klinckowström: Jag har begärt ordet hufvudsakligen därför, att jag finner rimligt och rättvist, att man vid remissen af en så vigtig statshandling som Kongl. Maj:ts statsverksproposition yttrar sig öfver de anmärkningar, som deremot kunna göras, på det att den stora allmänheten i landet ej må tro, att Riksdagens samtliga ledamöter iakttaga tystnad därför att de godkänna allt hvad ifrågavarande proposition innehåller.

Om jag då först betraktar inkomstsidan, finner jag, att dervid många anmärkningar kunna göras. Jag vill ej besvara kammaren med att i detalj genomgå desamma, men det är två bevillningar, som Kongl. Maj:t påräknar till de nödvändiga utgifternas bestridande, hvilka jag finner anmärkningsvärda. Den ena är *tullbevillningen*. Statskontoret har såsom känt är upptagit tullen för detta år till 30,000,000 kronor. Regeringen har på grund af denna provisoriska beräkning funnit denna summa allt för låg. Jag kan naturligtvis icke säga, om det har kommit till följd af beräkningen eller om beräkningen har tillkommit för andra behof. Jag tror snarare det senare. Det har nemligen varit ytterst svårt för regeringen att få debet och kredit att gå i hop i denna proposition, så vida ej större tullinkomster blifvit anlitade. Men jag fruktar, att regeringen i denna fråga missräknat sig, ty det är visserligen sannolikt, att tullbevillningen kommer att gå öfver 30 millioner, men icke tror jag, att den går upp till 35. En stor del af tullmedlen nemligen för spanmål och mjöl har nemligen blifvit under de goda tullagstiftningstiderna så anlitad, att de fleste både mjöl- och spanmålshandlare redan hafva sina behof fyllda för kanske hela detta år.

Den andra anmärkningen jag har att göra rör *tilläggsbevillningen*. Jag anser, att med något så när god hushållning och besparingar på de anslag, som Kongl. Maj:t här äskat, skulle man kunnat undvika tilläggsbevillningen. Den, som känner förhållandet på landsbygden, måste med bekymmer erkänna, att tillståndet hos den näringsklass i landet, som är den talrikaste, den största, den nyttigaste och den vigtigaste, nemligen jorbruksidkarne, är ganska bedröfligt. Man har länge tviflat på regeringen till följd af dess tystnad gent emot alla de petitioner, som från större delen af landet ingått rörande det be-

dröfliga tillståndet med begäran, att Kongl. Maj:t skulle använda sin grundlagsenliga rätt för att i tid öka tullen å spanmål och mjöl. Kongl. Maj:t har ej lyssnat till dessa petitioner, ehuru framburna af ganska viktiga och betydelsefulla myndigheter inom landet, hvilka torde bäst känna jordbruksidkarnes behof i denna fråga. När slutligen Kongl. Maj:t tagit initiativet, har Kongl. Maj:t, enligt det den kongl. propositionen af den 5 januari åtföljande statsrådsprotokollet, på ett — jag kan ej neka dertill — prisvärdt och utmärkt sätt deducerat behofvet för den jordbrukande klassen att blifva hulpen. Men likasom många andra regeringshandlingar i tullfrågor kom äfven detta allt för sent, och den hjälp, som Kongl. Maj:t dermed afsett att gifva, har kommit mycket för sent. Det är det som bekymrat litet hvar, och jag kan sanningsenligt säga, att många stilla i landet med bekymmer sett denna vår s. k. skyddsvänliga ministèrs behandling — jag kan kanske säga misshandling af tullfrågan, och befarar, att den s. k. skyddsvänliga regeringen endast är en frihandelsregering under protektionismens skyddande förklädnad.

Det är egentligen i tre fall, som, enligt min åsigt, statsmagterna, såväl Riksdag som regering, bort taga mera vara på statens inkomster än som skett. Dessa tre klasser af inkomstkällor, som kunnat i högre grad än som skett tillvaratagits af statsmagterna för att bereda statsverket nödiga inkomster utan att man behöft gå till den svåra ytterligheten att öka den allmänna bevillningen med en s. k. tilläggsbevillning, äro: *tull, hvitbetssockerindustrien och mellanrikslagen*; och jag skall nu be att få med några ord behandla dessa tre frågor.

Hvad tullfrågan beträffar, har Kongl. Maj:t enligt 60 § regeringsformen höjt spanmåls- och mjöltullen i den elfte stunden innan Riksdagen samlats, men har nu afgifvit proposition med förslag till bibehållande äfven för framtiden af dessa af Kongl. Maj:t åsatta tullar. Om denna åtgärd, hvilken, såsom jag nämnde, kommit mycket för sent, kommit i sommar strax efter det skörden blifvit inhöstad, hade den gagnat jordbruksnäringen. Nu gagnar den endast mjöl- och spanmålshandlarne, men jordbruket har ingen nytta deraf. De mindre jordbrukarne ha nemligen för länge sedan nödgats under de mest ofördelaktiga pris afyttra sina produkter för att betala sina löpande utgifter, hypoteksskulder m. m. De större jordbrukarne åter, som varit förmögna nog att bära sina utgifter utan att till vrakpris försälja sin spanmål, ha sparat på densamma i hopp att i tid få se en kongl. förordning om höjning af spanmålstullen, men den har kommit för sent. Jag har från många håll hört, att man utjudit spanmål, men ingen vill ha den. Ty de personer, myndigheter, handelsmän och kvarnegare, som bruka köpa spanmål, ha försett sig med utländsk spanmål och mjöl och ha hvarken penningar eller plats för inhemsk spanmål. Genom detta försenande af Kongl. Maj:ts i annat fall välgörande åtgärd hafva de svenska jordbrukarne blifvit beröfvade den inhemska marknaden, och det går så långt, att om ej alla märken bedraga, komma under loppet af året ganska stora förluster att ske de mindre jordbrukarne, ja, kanske många få gå från hus och hem och sälja sina hemman för vrakpris. Prisen på egendomar hafva nemligen gått ned på ett fruktansvärdt sätt, såsom synes i tidningar-

*Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)*

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

nas redogörelser för exekutiva auktioner. Hade Kongl. Maj:t i tid gjort anstalt för att höja tullen, hade Kongl. Maj:t bevärdigat alla dessa petitioner med ett svar, om också ej ett tilfredsställande, blott ett svar, som ej kommit så sent som i elfte timmen då Riksdagen var samlad och sjelf kunde besluta om denna sin viktigaste fråga, så hade äfven för statsverket många millioner besparats, hvilka nu blott skänkts åt de utländska varuafsändarnes handelsvinst och ej tjenat till något annat.

Från denna ganska ledsamma fråga, som kunnat mycket vidlyftigare behandlas, men hvarmed jag ej vågar pröfva kammarens tålmod, vill jag nu öfvergå till den andra frågan, nemligen hvitbetssockerindustrin. Äfven från denna inkomstkälla kan, enligt min och mångas åsigt, större vinst både rättvisligen och billigt erhållas än hvad nu är fallet. Om man genomgår de officiella upplysningar, som finnas rörande denna industri, befinnes, att enligt alla uppgifter är den för närvarande för lågt beräknad i afseende på procenten af socker ur betorna, hvarpå sjelfva beskattningen beror. Vidare är den premie, som Riksdagen lemnat för att befordra hvitbetsodlingen i vissa delar af landet, der tjenlig mark fins, numera mycket för hög. Då denna industri började att taga fart, nemligen 1882, var jag äfven ledamot af denna kammare och gaf min röst åt att lindra beskattningen för de yngsta sockerfabrikerna, till dess de skulle komma sig före och kunna lätt producera sina varor. Jag tror, att det var riktigt. Men nu, när man från officiellt och enskildt håll hör, att dessa sockerfabriker hufvudsakligen i Malmöhus län kunna gifva 10, 15, 20, 30 — ja, man talar om fabulösa procents utdelning åt sina aktieegare, synes det vara på tiden att rättvisa sker. Jag missunnar ingen näringsidkare hans lofliga vinst, äfven stor vinst, men det bör ej ske på bekostnad af alla samtliga skattdragande i landet, och detta är likväl fallet här. Som kammaren vet, har sockerhalten, hvarpå beskattningen beror, varit mycket för lågt kalkylerad, och den har under olika år höjt sig så småningom från ett lägre stadium till ett högre och är nu, vill jag minnas, 9 procent. Erfarenheten visar genom de officiella underrättelser vi ega härom, att de sista åren den sockerhalt som dragits ur betorna utgör 10—10,1 procent. Från Tyskland ha vi underrättelser, att den uppgår till 12,75 procent. Min öfvertygelse är, att med större erfarenhet, bättre maskiner o. s. v. man skall komma upp till en högre procent att kunna beräkna beskattningen med. Hvad sjelfva den s. k. sockerskatten beträffar veta vi litet hvar, att nu har sockerfabrikerna endast att betala hälften af den sockertull, som utifrån importeradt socker drager här, och det är en högst betydlig summa. Ty om man ser efter på de statistiska uppgifterna rörande importen af socker, finner man, att den har nedgått till en obetydlighet mot hvad den var för några få år sedan; och det är ej rättvist, att samtliga skattdragande skola betala för att sockerbruken i Skåne skola erhålla 10—50 % i årlig utdelning. Det finner åtminstone icke jag. Att detta också varit sista Riksdagens åsigt finna vi deraf, att Riksdagen ingick med skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en undersökning af denna sockerindustrifråga, hvarigenom statens intresse

kunde bättre bevaras än hittills skett. Att denna industri blifvit af statsmagterna — jag beklagar, att så händt — på ett ganska lätt-sinnigt sätt behandlad, visas bäst deraf att, som kammaren torde ha sig bekant, uppgaf statskontoret vid sista riksdagen, att beskattningen på dessa fabriker skulle uppgå till jag vill minnas 3,200,000 kr. för fjolåret. Bevillningsutskottet begärde en utredning af denna beskattning från finansdepartementets kontrollbyrå, och denna byrå lemnade en utredning, som i många fall var mycket förtjenstfull, oaktadt den icke, såsom man säger, gick till botten med frågan. Men resultatet blef likväl det, att kontrollbyrån och sedan bevillningsutskottet och sedermera Riksdagen höjde skatten på dessa fabriker från 3,200,000 kr. till 6,800,000, som den finnes upptagen till i 1895 års riksstat; och Kongl. Maj:t har nu upptagit samma skatt till 7,000,000 kr. När man går igenom uppgifterna rörande den skatt, som blifvit utgifven för alla dessa fabriker från deras början 1882 till och med 1894, det är, för hvilket jag har kompletta uppgifter, finner man, att Riksdagen under alla dessa år sammanlagdt kalkylerat skatten till 8,300,000 kr., men i verkligheten, mine herrar, har den uppgått till 15,830,000 kr. Att år för år en sådan oriktig kalkyl öfver denna skatt kunnat blifva af Riksdagen godkänd, kan ej annat än förvåna. Det var ej för mycket, att Riksdagen begärde en utredning, men denna utredning få vi ännu vänta på. I det propositionen bifogade statsrådsprotokollet säges, att denna utredning icke kunnat ske. Hvarför — det kan ej jag förklara och det tillhör ej mig att göra det. Men det hade varit önskligt, om den hade kunnat lemnas, ty efter de uppgifter, man får från annat håll, skulle mycket väl ur denna inkomstkälla kunnat årligen tillflyta statsverket 3 à 4 millioner, kanske mycket mera.

Den tredje inkomstkälla, hvarifrån en ganska betydlig inkomst skulle kunna tillföras statsverket och, hvad viktigare är, sjelfva närin-garna i många hänseenden och brancher befordras bättre än hvad nu sker, ligger i dagen, om man observerar det, jag kan säga, oskick och de oformligheter, som den s. k. mellanrikslagen i många fall åstadkommer i vårt land. Det är flere gånger, som denna lag varit uppsagd och reviderad genom gemensamt tillmötesgående af norska och svenska män, som dertill utsetts. Men på senare tiden framkomna oegentligheter och svårigheten att kontrollera lagen och dess bestämmelser hafva visat sig vara så stora, att enligt min åsigt det ej bör längre fortgå så. En redogörelse af vederbörande svenska embetsverk rörande från Norge importeradt gods af alla slag, som varit underkastadt minskad tull eller ingen tull, visar, att om de hade dragit samma tull som dylika varor från främmande land, skulle derigenom mellan 4 och 5 millioner besparats åt svenska statsverket. Sedan har landtbruksstyrelsen gjort en utredning öfver alla de olägenheter, som denna mellanrikslag i handels- och sjöfartsväg åstadkommer för vårt land; och man behöfver blott genomläsa dessa officiella berättelser för att mer än väl inse, att denna lag i sitt nuvarande skick ej längre bör ega bestånd. Som kammaren vet, är det två års uppsägningstid, och här har nyligen i denna kammare framkommit en massopinion i motionsväg af den beskaffenhet, att det

*Statsverks-
proposi-
tionen.*
(Forts.)

*Statsverks-
proposi-
tionen.*
(Forts.)

sannolikt åtminstone blir Riksdagens beslut, att Kongl. Maj:t skall uppsäga densamma. Men jag vill gå ännu ett steg längre. Jag finner ej, hvarför vi skola hafva någon mellanrikslag med Norge. Jag anser, att Norge bör i handels- och sjöfartsväg behandlas lika med hvarje annan främmande nation. d. v. s. alla varor, som föras till oss, få draga tull såsom andra länders produkter. Ty att norrmännen skola vinna 4—5 millioner årligen på Sverige blott för en mellanrikslag, som är högst oöjenlig för närvarande, i synnerhet sedan Sverige blifvit ett skyddsvänligt och Norge är ett frihandelsland, det finner jag vara alldeles oegentligt och onödigt.

Då skulle det blifva mycket klarare för Norge, att det ej går an att draga så stora fördelar på Sveriges bekostnad utan att vilja gifva oss något i stället, och utan att det ens vill göra rättvisa åt sina egna förbindelser, hvartill jag strax skall komma här nedan, då jag skall taga mig frihete att behandla tredje hufvudtiteln.

Således är det min fulla öfvertygelse, att det enklaste vore att uppsäga den nuvarande mellanrikslagen och icke sätta någon annan internationell handels- och sjöfartslag i stället, utan behandla Norge i likhet med hvarje annan främmande nation.

Detta är i få ord hvad jag haft att anföra rörande inkomstsidan uti den kongl. propositionen.

Hvad beträffar utgiftssidan, så vare det långt ifrån mig att jag skulle vilja pröfva herrarnes tålmod med att gå igenom alla de anslag, som enligt min uppfattning skulle kunna nedprutas alldeles eller uppskjutas till lägligare tid. Jag har likvisst i fråga om de förändringar, jag kommer att föreslå uti de af Kongl. Maj:t föreslagna statsutgifter, tagit såsom allmän regel, att sparsamhet på alla håll skulle kunna dermed försvaras, att derigenom skulle den af Kongl. Maj:t föreslagna tillägsbevilningen kunna helt och hållet upphöra; att derigenom funnes äfven några medel reserverade för de många Kongl. Maj:ts propositioner, som under riksdagen säkerligen kunna förväntas, nemligen bland andra om industriutställningen i Stockholm, om det eventuella inköpet af Vestkustbanan och deraf följande kompletteringsarbeten m. m.; att dermed skulle kunna tillgodoses de behjertansvärda enskilda motioner, som väl icke torde komma att saknas vid denna riksdag, hvartill slutligen kommer att jag fruktar, att det allmänna betrycket, jag kan säga nöden, i synnerhet bland den jordbrukande befolkningen, är så stor, att vi endast på denna grund ej kunna nog spara på de statsutgifter, som skola besridas af folkets svårt hopsparade medel, och den nuvarande beskattningen tyckes mig redan så tung för de mindre jordbrukarne, för denna mindre bemedlade klass i vårt land, att det ej, synes mig, kunna försvaras att öka detta betryck med ännu större skatter.

Hvad nu beträffar den tredje hufvudtiteln, som är af en ganska stor vikt vid denna riksdag, har, såsom herrarne litet hvar veta, landet blifvit förvånadt och öfverraskadt af det kongl. brevet utaf den 6 augusti 1894 till statskontoret, hvaraf statskontoret underligt nog ej fick del förr än den 1 december, deri Kongl. Maj:t befäller statskontoret att af under hand befintliga medel försträcka utrikesdepartementet under tiden från och med den 1 juli till och med den sista

december månatligen 15,300 kronor för att ersätta de förluster, som eljest skulle drabba utrikesdepartementets kabinetskassa derigenom, att norska staten vägrat att från den 1 juli utbetala sin anpart till svenska utrikesdepartementets kabinetskassa. Att Kongl. Maj:t af för handen varande medel befalt statskontoret att utbetala dessa penningar finner jag mycket riktigt; men att deremot Kongl. Maj:t, när Riksdagen nu är samlad och denna utbetalning af svenska statsmedel är officiellt känd, icke gittat till svenska Riksdagen, som dock disponerar öfver statsmedlen, göra proposition om att få denna af statskontoret förskottsvis utbetala summa ersatt, finner jag lindrigast sagdt, högst besynnerligt. Så vidt jag kan förstå, saknar Kongl. Maj:t rätt att disponera öfver svenska statsmedel att dermed liqvidera ett främmande lands skulder. Det finnes ej ett ord i grundlagen, som dertill gifver Kongl. Maj:t rättighet, lika litet som det torde gifvas något exempel egnadt att gifva stöd åt en dylik åtgärd, och mig synes, att icke blott grannlagenheten, men skyldigheten bort bjuda Kongl. Maj:ts regering att uppgifva denna provisoriskt utbetalda summa, som väl måste utbetalas jemväl för år 1895 och kanske äfven för 1896. Det gäller sålunda ganska stora summor, och denna allvarliga fråga har efter min åsigt tre sidor.

Den ena är den konstitutionella. Derom vill jag icke vidare yttra mig. Det lärer tillkomma konstitutionsutskottet att söka utreda den sidan af frågan och för Riksdagen föreslå de åtgärder, som böra vidtagas, hvarefter Riksdagen sin pligt likmätigt i anledning deraf öfverlägger och beslutar.

Men dessutom har denna fråga en finansiell och en politisk sida. Man har sagt att Kongl. Maj:t med afsigt undvikit att draga denna norska skuldfråga, om jag så får uttrycka mig, under innevarande Riksdags pröfning och öfverläggningar. Men jag tror, att Kongl. Maj:t misräknat sig genom att på tredje hufvudtiteln endast upptaga samma utgiftssumma, som förut under åtskilliga af de senare åren utgått, utan att angifva denna ej obetydliga tillkomst i utgifterna. Ty säkert är, att den finansiella delen af denna fråga tillkommer det Riksdagen att diskutera och afgöra, äfven om Kongl. Maj:t ej gjort någon proposition derom. Denna utgift kommer att för 1894, i följd af Kongl. Maj:ts af mig nyss anförda bref, uppgå till 91,800 kronor. För hela året 1895 kommer den, i händelse norska statsverket icke vill erlægga sin anpart till utrikesdepartementet, att uppgå till 183,600 kronor, och för 1896, för hvars riksstat vi nu skola besluta, kommer den att gå till samma belopp. Orsaken, hvarför ej Norge vill betala denna summa, har af Kongl. Maj:t uppgifvits vara den, att Norge fordrar, att Kongl. Maj:t icke skall hafva någon diplomatisk legation i Wien, utan att denna skall upphöra, och om Kongl. Maj:t icke åtlyder norska stortinget, vägrar det att utbetala någonting till denna tredje hufvudtitel för underhåll af diplomatiska agenter i utlandet. Jag finner det vara mycket riktigt, att Kongl. Maj:t ej tillmötesgår en så oförsynt och ohöllig begäran, men om man tror sig kunna i godo förmå stortinget att betala sin anpart, så tror jag, att man derutinnan storligen bedrager sig.

Hvilka utvägar har då svenska staten att anlita till utredning af

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

denna fråga? Den ena är att helt beskedligt och år efter år betala Norges skuld till utrikesdepartementet och tåla sig dermed. Jag tror, att ingen inom svenska Riksdagen skulle kunna medgifva något sådant. Det vore sorgligt och förnedrande för vårt land att underkasta sig något dylikt.

Den andra utvägen är, att Riksdagen begär, att unionsregeringen söker i godo förmå Norge att betala sin skuld. Ja, mine herrar, många sådana försök hafva gjorts, och jag tror visst, att en dylik framställning för närvarande ligger inne till afgörande af det snart sammanträdande norska stortinget. Men jag tror mig på förhand kunna säga, att det ej kommer att leda till något bättre slut än tillföre. Jag tror, att stortinget kommer att i denna fråga uttala samma åsigt som förra gången, att det ingenting vill betala, så länge legationen i Wien fortsätter under namn af svensk-norska legationen. Den tredje utvägen skulle då vara den att med väpnad hand tvinga Norge att uppfylla sina unionella förpligtelser. Ja, mine herrar, detta är också ett sätt, och den, som något känner till de militära förhållandena, kan ej tvifla på, att ju icke Sverige skulle kunna tvinga Norge dertill med väpnad hand. Men detta skulle jag på det högsta vilja afråda därför, att den bestående nuvarande unionen är icke värd, att man för densamma uppoffrar en enda af våra tappra svenska krigare. Det är i sanning, mine herrar, ett unionsfördrag att gråta åt. Jag har noga studerat det och det kan omöjligt ega bestånd. Det är illa hopkommet och kommer aldrig att kunna gagna de båda folken. Och om Norge en gång tvingades på detta sätt med vapenmagt att uppfylla sina skyldigheter och kanske komme i andra förhållanden, icke skulle man, mine herrar, derigenom göra sig det norska folket tillgifvet. Tvärt om, det skulle komma att öka hatet och bitterheten mellan de båda folken, som borde lefva i kärlek och endragt med hvarandra. Nej, mine herrar, enligt mitt förmenande är här ej annat att göra än tillgripa den sista åtgärden, hvilken jag här vill i största korthet omnämna, nemligen att de båda folken helt enkelt skiljas från hvarandra, upplösa det nuvarande föreningsbandet dem emellan och låta Norge gå sin egen väg. Min innerligaste öfvertygelse är den, att många år skulle ej förgå, innan norska folket begär att åter förenas med Sverige, och då kan det låta sig genomföra på grunder, som bättre motsvara de båda nationernas önskingar och förhållanden, och Sverige kan säga ifrån huru det vill hafva fördraget ordnad, så att det bättre uppfyller sitt ändamål än det nuvarande.

När denna fråga var före i kammaren den 12 april 1893, tog jag mig friheten att i ett längre föredrag gifva uttryck åt denna tanke, och jag har derefter länge sysselsatt mig med samma fråga utan att jag kunnat komma till något annat resultat, än det jag nu framställt. Sverige behöfver ingalunda Norge för att fortlefva. Vi hafva fortlevat under århundraden utan att ega Norge, till och med under tider, då Norge jemte Danmark var vår fiende. Det har likvisst gått för sig, och de vackraste bladen i vår svenska historia äro tecknade kanske just under denna tid. Men skulle Norge begära ett nytt fördrag, hvilket enligt min åsigt kommer att inträffa, om blott vi

modigt uppträda mot detta folk, skulle det ske på följande grunder, dem jag här vill återupprepa till protokollet, för att de måtte stå der för min räkning, nemligen:

1:o att den konstitutionella *konungamagten* fick sig tillerkänd ungefärligen samma myndighet, som den för närvarande eger i Sverige, i afseende på lagstiftning, på stortinget, på krigsmagten m. m. dylikt.

2:o att de *unionella förhållandena* de båda rikena emellan afvägdes i proportion af rikenas folkmängd och icke, såsom nu sker, med full likställighet: vid ny konungaäfts utseende; vid regering under konungs minderårighet; vid interimregerings tillsättande; vid samme konungs uppfostran och val af hans förmyndare m. m.

3:o att det gemensamma *försvaret* så ordnades, att Konungen egde att i Norge förfoga öfver *alla* detta lands stridskrafter till lands och sjös så, som han nu lagligen är berättigad till i Sverige.

4:o att de *utrikes ärendena* handhafvas för båda rikena gemensamt af en *svensk* utrikesminister, och att, i den hithörande ministeriella konseljen, den norska statsministern, som tienstgör hos Konungen, äfven är närvarande och eger yttra sig. Ministerstaten i utlandet äfvensom konsulsstaten, äro för båda rikena *gemensamma*, och kan unionskonungen till hithörande platser utse vare sig svenskar eller norrmän.

5:o att alla de bestämmelser, som beröra båda rikena gemensamt och sålunda äro af *unionel beskaffenhet* och förekomma i Norges grundlag, icke kunna ensidigt förändras eller upphävas af det *ena* landet utan det andra landets medgifvande genom dess lagliga myndigheter.

6:o att alla de lagbestämmelser, som angå de båda rikenas unionella förhållanden, upptagas i en för båda rikena lika gällande *riksakt*, hvilken endast kan förändras i samma ordning, som för grundlag bestämd är, det vill säga genom båda ländernas representativa församlingars medgifvande och unionskonungens bifall.

Hvad slutligen den finansiella delen af denna fråga beträffar, så finner jag, såsom jag redan förut antydt, det riktigaste vara, att svenska statsverket betalar den utgift, som Kongl. Maj:t provisoriskt anbefalt statskontoret att förskjuta för år 1894, eller 91,800 kronor; att för den redan afgjorda riksstaten för 1895 bör ett tillskott på extra stat tillerkännas utrikesdepartementets kabinettskassa af 183,600 kronor och såsom ersättning för den anpart, norska stortinget bort betala för sagda år; att för 1896 års riksstat den ersättning, som norska staten är skyldig erlägga till utrikesdepartementet, men stortinget vägrat betala, måtte på det sättet provisoriskt godtgöras utrikesdepartementet att:

a) utrikesdepartementet erhåller en förhöjning på extra stat af 100,000 kronor;

b) att återstoden af det erforderliga anslaget, som utrikesdepartementet behöfde för att motsvara Norges anpart till samma departement, borde åstadkommas:

dels genom lämplig minskning å aflöningen för de till ministerstaten hörande ombets- och tjenstemän;

dels genom sammanslände af ministerposterna i Berlin och Wien

*Statsverks-
proposi-
tionen.*
(Forts.)

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

samt i Madrid och Lissabon, likasom det sedan länge varit förhållandet mellan Brüssel och Haag; och dels genom indragning af våra militärattachéer.

Jag ber om ursäkt, att jag kanske alltför länge sysselsatt herrarne med denna norska fråga, men mig synes den vara så viktig, att jag ej kunnat lemna den helt och hållet utan att derom uttala min mening.

Hvad nu åter vidkommer de förslag till besparingar, som jag kommer att i korthet här anföra, så grunda sig dessa på de allmänna nödvändiga anledningar till sparsamhet och hushållning med statens medel, hvilka jag redan under loppet af detta mitt yttrande framställt.

I afseende å de af Kongl. Maj:t alltså begärda extra anslag å fjerde hufvudtiteln, eller

för nya eldhandvapen för armén	kronor	895,300: —
» mobiliseringsammunition till eldhandvapen...	„	800,000: —
» fästningsartillerimateriel	„	100,000: —
» fortsatt anskaffande af ny fästningsartilleri- materiel	„	254,000: —
» förstärkning af fästningsförsvaret vid Oxdjupet, Vaxholms och Fredriksborgs försänkningar samt för försvaret vid Kungsholmen 1,781,500 deraf för 1896	„	150,000: —
» försänkningarne vid Vaxholm och Fredriksborg	„	50,000: —
» förstärkningsarbetena vid Kungsholmen	„	140,000: —
	<u>Summa kronor</u>	<u>2,389,300: —</u>

yrkar jag, att endast hälften af hvarje begärdt anslag beviljas, hvarigenom en besparing erhålles af 1,194,650 kronor.

Till fortsättande af arbetena å Karlsborgs fästning och Vaberget har Kongl. Maj:t begärt 200,000 kronor. Jag yrkar, att endast hälften häraf eller 100,000 kronor beviljas.

Hvad femte hufvudtiteln beträffar, har Kongl. Maj:t såsom I, mine herrar, hafven sett, begärt till nybyggnad af flottans sjögående materiel ett anslag på extra stat af 12,250,000 kronor, att utgå under åren 1896—1900, således under loppet af fem år, för nyanskaffning af fartygsmateriel efter samma typ och samma organisationsplan, som framlagts af Kongl. Maj:t vid sistlidet års riksdag, hvarjemte Kongl. Maj:t äskat, att för år 1896 deraf skulle utgå 2,400,000 kronor. Jag har icke något att anmärka mot den fartygsmateriel, som Kongl. Maj:t anser nödvändig för att skydda Sveriges kuster samt dervarande städer och inrättningar mot fiendtligt anfall. Jag har endast att anmärka mot anskaffningssättet. Kongl. Maj:t önskar ett anslagsbelopp af 12,250,000 kronor för detta ändamål. Af detta anslag, så betydligt det låter, kan icke utgöras mer än en fjerdedel af den materiel, som Kongl. Maj:t vill sätta i sjön för flottans räkning. Således är ju klart, att Kongl. Maj:t måste återkomma med samma betydliga anslagsfordran tre gånger under loppet af mellan 20 och 30 år. Och det är mycket ovisst, hvilka då skola sitta i Riksdagen, särskildt i Andra Kammaren, och det är mycket ovisst, huru vida så stora summor blifva beviljade eller icke. Och då står hela denna viktiga anskaff-

ning af försvarsmateriel stilla. Det finner jag vare ganska ovist handladt. — Den långa tid, som fordras för anskaffningen enligt Kongl. Maj:ts plan, finner jag också högst betänklig. Derför har jag redan vid sistlidne riksdag tagit mig friheten — och i så fall fick jag rätt, att Riksdagen då afslog Kongl. Maj:ts stora plan till den sjögående krigsmaterielens anskaffning — föreslå, att statsmagterna skulle anbefalla riksgäldskontoret upptagandet af ett från de enskilda länegifvarnes — allmänhetens — sida ouppsägbart statslån på 50 millioner kronor, med samma bestämmelser i öfrigt, som blifvit fastställda beträffande 1887 års endast från statens sida uppsägbara lån, löpande med $3\frac{6}{10}$ procent ränta, att halfårsvis af riksgäldskontoret utbetalas. Obligationerna böra, till vinnande af nödig skyndsam realisation, kunna säljas till högst tio procent under pari och endast i den mån den nya krigsmaterielen på svenska verkstäder och skeppsvarf hinner tillverkas, dock icke till högre nominelt belopp än 10 millioner kronor årligen. Genom realisation af det ofvan föreslagna obligationsbeloppet till 90 procent skulle erhållas 45 millioner kronor, som, löpande med omkring 4 procent, skulle fordra för räntans betalande omkring 1,800,000 kronor årligen.

Med de pris, som nu dylika från långifvarnes sida ouppsägbara lån betinga, behöfver man ej riskera att nödgas sälja obligationerna för 10 procent under pari. De stå nu öfver pari, mine herrar. Jag tror, att detta sätt att anskaffa medel till ett så högst viktigt ändamål i alla händelser skulle vara att föredraga framför den proposition, Kongl. Maj:t här afgifvit. Dermed skulle vi på högst sex år hafva hela denna för Sveriges skyddande så viktiga materiel fullt färdig. Jag lägger så stor vikt deruppå, att jag ber Riksdagen i sin helhet att noga öfvertänka denna fråga, innan den afgifver sitt slutliga svar på Kongl. Maj:ts proposition.

Hvad nu den *sjetie hufvudtiteln* beträffar, har jag också i fråga derom några anmärkningar att göra. Å det extra anslag, som Kongl. Maj:t å denna hufvudtitel äskat, nödgas jag yrka följande dels nedprutningar dels afslag. I n:o 35 uti den kongl. statsverkspropositionen äskas till bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar — 800,000 kronor. Mig synes denna post kunna nedsättas till halfva beloppet eller till 400,000 kronor. I n:o 40 har Kongl. Maj:t till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägstrafik äfvensom till inköp och förändrad inredning m. m. af hotellbyggnaderna m. m. vid Bollnäs station äskat ett extra anslag af 473,000 kronor. Detta anslag synes mig utan skada kunna nedsättas till 300,000 kronor. I n:o 41 äskar Kongl. Maj:t till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade jernvägar ett anslag af 1,250,000 kronor, deraf för år 1896 skulle utgå 850,000 kronor. Mig synes, att den andel af detta anslag, som till 1896 års statsreglering borde utgå, ej bör anslås till mera än 600,000 kronor. Under n:o 42 i Kongl. Maj:ts statsverksproposition äskar Kongl. Maj:t till anläggning af ett jernvägsspår från Malmbergets station å Luleå—Gellivare-banan till utmälen Välkommen, Johan och Baronerne ett belopp af högst 187,000

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

kronor, att af jernvägstrafikmedlen utgå. Detta anslag yrkar jag måtte afslås.

Hvad sedan angår *åttonde hufvudtiteln*, äskar Kongl. Maj:t under n:o 60 till förvärfvande af erforderligt jordområde åt en asyl för sinnessjuke vid Upsala afvensom till uppförande af för asylen erforderliga byggnader m. m. ett extra anslag af 1,400,000 kronor, deraf för år 1896 500,000 kronor. Med afseende å det mindre farliga, att alla de med detta anslag afsedda byggnader och anläggningar under en något längre tid än Kongl. Maj:t afsett skulle anstå, får jag härmed yrka, att Riksdagen ville för samma ändamål för år 1896 bevilja endast 250,000 kronor.

Af gammal erfarenhet har jag lärt, att statsutskottet icke fäster något afseende vid de yttranden, som fällas i Riksdagen vid remissen af Kongl. Maj:ts nådiga statsverksproposition; och statsutskottet har otvifvelaktigt ganska rätt att så göra, men med denna kännedom af arbetsordningen kommer jag att, när remissen af Kongl. Maj:ts statsverksproposition egt rum, i dag i motionsväg framlägga alla mina anmärkningar med mycket längre motiv än dem, hvarmed jag nu kunnat besvara kammaren, för att förmå statsutskottet att behandla mina yrkanden och påståenden samt deröfver afgifva sina propositioner.

Herr Wennerberg: Att vid remissen af en kongl. proposition angående statsverkets tillstånd och behof vilja fästa kammarens uppmärksamhet på andra punkter i densamma än dem, som äro af stor nationalekonomisk eller måhända politisk betydelse, anser jag vara föga lönande, enär ett långt lämpligare tillfälle gifves för behandlingen af dessa, sedan de inom vederbörande utskott blifvit ompröfvade. Deremot, dessa andra — i fall de finnas — högviktiga nationalekonomiska eller politiska punkter, de böra vid en remissdebatt upptagas. Jag vet väl, att de icke kunna åtföljas af något beslut, men de kunna möjligen åtföljas af ett allmännare uttalande, som helt visst komme att beaktas under deras fortsatta behandling.

Vid genomgåendet af den kongl. propositionen finner man, att utgifter och inkomster väl täcka hvarandra förmedelst en icke obetydlig tilläggsbeviljning å fyra och en half millioner kronor samt förutvarande öfverskott, oaktadt de ökade anslagsfordringarne icke äro små. Men jag förutser, att efter den behandling, som under riksdagen kommer att ske så väl af de ena som de andra, ändock ett öfverskott skall uppkomma, som ju alltid är godt att veta. Vi äro alltså icke utsatta för någon statsbrist — långt derifrån. Allt ser hugnande ut, då man läser statsverkspropositionen. — Men är *detta* öfverskott, som man sålunda kan vänta och som kanske redan finnes, är det något bevis på ett öfverskott af välstånd inom landet? — Jag tror, att *få* skola de vara, som hysa en så menlös åsigt. Och jag förmodar, att *ingen* numera skall våga försöket att bevisa dugligheten af en sådan. Dertill hafva ropen på hjälp från idkarne af våra näringar varit för starka; och de afvisas äfven af officiella meddelanden, som, om de äro rätt lästa, äro af beskaffenhet att icke ens tillåta ett sådant försök. Jag vill äfven återropa ett ganska betydande

inlägg i detta hänseende, nemligen det anförande af finansministern, som förekommer i propositionen angående höjda tullar. Han säger der, på tal om det betryck, under hvilket jordbruket för närvarande lider, att »ingen företeelse på det ekonomiska lifvets område kan sägas vara mera framträdande än detta, och i »nödvändigheten att vidtaga någon åtgärd för att söka förekomma att jordbrukets betryck måtte blifva denna närings idkare *öfvermågtigt*» har förmått honom att hos Kongl. Maj:t göra framställning om en »tullförhöjning». Detta förträffliga anförande till protokollet, som jag är färdig att underskrifva från den första raden till den sista, angående det betryck, under hvilket vår modernäring lider, lemnar utförliga och säkra bevis för sina påståenden. Jag beklagar dock, att då det heter: att förekomma *öfvermågtigt* betryck för jordbruket, man icke tagit i akt, att ett sådant *öfvermågtigt* betryck uppstår icke plötsligt på någon viss datum, utan är förberedt i tider förut. Detta visas också i nämnda dokument genom de allt från år 1892 fallande prisen på spanmål. Betrycket har varit stort redan länge, ehuru det icke varit så olidligt, som det under den sista tiden blifvit. Och vill man *förekomma* ett olidligt betryck, torde det vara bäst att göra det i rätt tid, då det ännu låter sig ske med hopp om framgång.

För icke länge sedan — det var den 5 i denna månad — öfverraskades alla, som hafva något större intresse för landet, och särskildt de, som hafva intresse på grund af sina insigter i och åsikter om landets finansiella och politiska ställning, af regeringens beslut om tullförhöjning. Med dessa *alla* menar jag i främsta hand just dem, som dervid hafva visat den största lifaktigheten. De delas i två stora mäktiga grupper, den ena frihandelsvännerna, den andra tullskyddsvännerna. Ingen kan undra på om frihandelsvännerna på ett oangenämt sätt öfverraskades af regeringsbeslutet. De hade under nästan hela förra året vant sig tro, att regeringens motstånd mot höjda tullar kanske innebure en ändring af åsikter i riktning till hvad *de* ansåge vara det rätta. — Men så kom tullförhöjningen. Man skulle väl då haft skäl att tro, att ett jubel stigit upp från det protektionistiska lägret. Åh nej. Man jublar just ej, då en hjälpsam hand räcker en *för sent*. Hvad som hade varit att jubla åt, om det skett under 1894, innebar nu någonting nästan hånande för dem, som så länge hade önskat hjälp men förgäfvets.

Detta, att hjälpen kom då man minst anade den och knappast trodde på densamma — straxt före Riksdagens sammantädande gör hela åtgärden, just så som den kom, *öförklarlig*. Många hafva sökt att förklara den. Äfven jag i min ringa mån. Men det har icke lyckats mig. Och för några veckor eller rättare sagt dagar sedan var den frågan en bland de allmännaste i landet: »Men hvarför skedde icke detta förut?» Jag har ännu ej heller hört något nöjaktigt svar derpå.

Ett sådant skulle kunna hafva funnits, om regeringen haft den lifliga öfvertygelsen, att hvarje tull på lifsmedel är något förkastligt. En sådan åsigt kan finnas, den kan äfven godt försvaras. Och den stora åtskillnaden i åsikter mellan tullskyddsvänner och frihandlare beror just derpå, att ganska goda skäl för dessa kunna framföras

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

från hvardera sidan. Men vi känna alla väl, att vår regering icke är en frihandelsregering, utan tvärt om, ja, sjelf är att anse som det tydliga uttrycket för riksdagsmajoritetens åsigt. Och sjelfva beslutet af den 5 januari visar ju det också. Från början har den varit protektionistisk, nu i slutet är den det äfven.

Men en annan förklaringsgrund har jag också hört nämnas, nemligen att regeringen skulle funnit sig förhindrad af den så kallade antiqverade 60 § regeringsformen. Jag vill nu icke tala om att detta samma beslut af regeringen står i skarp strid häremot, då detta skedde före Riksdagens sammanträdande. Men jag tror också, att man med fog kan säga, att det är vågadt för hvem som helst att vilja försvara en sådan åsigt, att en paragraf i regeringsformen, som ännu finnes kvar med statsmagternas hela myndighet, vore antiqverad.

Men — låt vara — en paragraf, som nästan aldrig användts, är verkligen rätt obehövligt att begagna äfven af en regering, så vidt icke denna regering får ett stöd i en stor och allmän opinion. Jag frågar då: har detta stöd saknats? Jag tror ej, att någon kan säga det, som kommer i häg hvad under förlidet år skedde, icke blott från början af året genom mindre högljudt uttalade önskingar och böner att höja tullarne, utan slutligen genom en riktig stormlöpning af petitioner från icke endast enskilde och småkorporationer, utan äfven från rikets hushållningssällskap, som böra hafva och säkert också hafva noga reda på det ekonomiska tillståndet i landet. Jag vill minnas, att det är icke mindre än fjorton sådana, som hafva vändt sig till Kongl. Maj:t för att framföra det stora behovet af en *snar* hjälp. Den kom dock icke, förr än då, när den *icke* lände det svenska landtbruket och dess idkare till något gagn. Den kom, då redan de flesta åtminstone af de talrika mindre jordbrukarne uttröskat sin säd för att inbetala en del af sina skatter och följaktligen sålt den för de usla pris, som då voro gällande. *De* fingo icke något gagn af densamma. Och de, som voro mera burgna, som ega större ännu otröskade förlag af spanmål, de ställas nu i en vådlig kollision med dessa importörer af oerhörda massor spanmål, hvilken helt visst kommer att ställa dem i sista rummet vid frågan om afsalu. — Var det då icke några, som kunde vara belåtna med detta beslut? Jo, ut- och inländska importörer och qvarnegare. Det är *de*, som taga musten af den räckta förfriskningen. Det är *de*, som på den svenska landbrukarens bekostnad hafva gjort och komma att göra sig indrägtiga premier. Ja, icke endast på bekostnad af hans möda, utan kanske också helt enkelt på bekostnad af hans sjelfbestånd.

Det har också funnits en annan gängse förmodan, som skulle förklara dröjsmålet, nemligen om gifna löften vid urtima riksdagen. Jag har läst den Riksdagens förhandlingar och Riksdagens skrifvelse, och jag har icke *der* funnit några sådana bindande löften. Finnas de, så finnas de alltså på något obehörigt ställe.

Men är nu således för mig och troligen för de flesta den åtgärd, som vidtagits i afseende å tiden för tullförhöjningens tillkomst, oförklarlig, så må jag väl säga att dermed icke allt är sagdt, som kanske bör sägas. I svenska språket finnes ett ord, som klingar mycket lika det ordet *oförklarligt*, och jag tror, att det ordet bättre betecknar

sjelfva saken. Den tullförhöjning, som nu skett, har icke kommit det djupt betryckta jordbruket till gagn. Den har kommit till gagn för annat, möjligtvis äfven för statsverket, och i så fall har den blifvit förvandlad till en finanstull. Och vi protektionister hafva dock på det allra lifligaste ständigt stridt för att den icke skulle så anses, utan att den verkligen skulle vara en tullförhöjning till den betryckta modernäringsens hjälp. Bland alla våra näringar finnes helt visst ingen, som är så vigtig för hela landet som just jordbruksnäringen. Den är den djupaste och den säkrast gifvande både närings- och skattekällan; och låta statsmagterna den källan utsina, skall det visserligen icke länge dröja, innan äfven alla de öfriga grundare näringskällorna rent af torka ut.

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

Det är väl möjligt, att staten ännu någon tid kan utkräfva och också villigt erhålla hvad som fordras till statens behof. Men hurn ödesdigert är icke detta, om det sker med en stigande minskning af det dagliga brödet för arbetaren!

Hvad som har skett kan icke göras om; och den reala förlust, som derigenom uppkommit, kan icke ersättas. Men jemte denna *real*a förlust, som ingalunda bör skattas allt för lågt, står också en mera *ideel* förlust, som också har sin stora betydelse. Det är förlusten hos arbetaren af tron på att ett ärligt arbete har sin lön; det är också förlusten hos honom af tron på rättvisan af de offer, som fäderneslandet fordrar af honom. Och detta torde vid närmare eftersinnande befinnas vara rätt betänkligt.

Det är ett sätt att komma ifrån de plågade minnena af hvad sålunda skett genom att låta den stora magt, tiden har, verka och antingen genom ljusare utsigter eller genom ökade missöden komma oss att glömma det skedda. Gifve Gud att det måtte blifva genom det förra!

Dem, som tvifla på att den nationalekonomiska förlusten är så synnerligen stor, vill jag blott meddela hvad som i officiella handlingar uppgifvits i afseende å skilnaden i införsel och utförsel af våra sädesarter under 1893 och 1894. Jag utesluter hvad som angår mjölet. Vi finna då, att år 1893 *infördes* 119,738,000 kg. hvete mot 158,763,000 år 1894, 6,216,000 kg. korn mot 17,416,000 samt 80,893,000 kg. råg mot 132,301,000 allt 1894, och att således af dessa sädesslag importerats under sistnämnda år 101,582,000 kg. mera än under 1893. Dertill bör komma en jemförelse mellan utförseln under nämnda år af samma sädesslag. — Då *utfördes* från Sverige år 1893 af hvete 35,000 kg. mot 23,700 år 1874, af korn 4,756,000 mot 3,943,000, af råg 321,000 mot 87,100 allt 1894, hvartill kommer att tagu i betraktande, att, då någon *införsel* af hafre naturligtvis icke kommit i fråga, utan vi tvärt om hafva haft en stor export af sådan båda åren — äfven här visar sig, att år 1893 utfördes 211,788,000 kg. hafre, då deremot 1894, endast 135,322,000 kg. exporterades. Jag har äfven här gjort en jemförande efterräkning och finner den angifva ett minus på 76,466,000 kg. för sista året. — För hvar och en, som sjelf är landtbrukare, och äfven för andra, som nödgas för tillfället sätta sig in uti de angelägenheter, som röra jordbruket, går det lätt att valvera

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

dess stora kilogramsummor i penningar. Då först torde man finna, att den förlust landet lidit är i högsta grad beaktansvärd.

Men, mine herrar, det finnes en annan förlust för landet, som jag nu skall be att få beröra. Den är visst icke så stor, men under sådana tider, i hvilka vi nu lefva, då det är af vigt att icke allenast så mycket som möjligt ordna våra utgifter sparsamt, utan också taga reda på våra inkomster med större noggrannhet än hittills varit fallet, är denna förlust dock stor derigenom, att den är årlig. Jeg menar den förlust, som uppkommit och uppkommer genom mellanrikslagen. Redan såsom sådan har den visat sig vara för Sverige allt annat än fördelaktig. Och ser man på dess *tillämpning*, finner man, att den varit rent af skadlig under den sista tiden för nästan all svensk företagsamhet. Det har gått hela år om, kan man säga, så, att *påtagliga* öfverträdelser af de öfverenskommelser, som mellanrikslagen har bestämt, förenat sig med *förtäckta* sådana och derjemte med kringgåenden af lagens syften.

Helt visst torde hvar och en tänka, att detta är ett allt för starkt påstående; och skall det något betyda, fordras det att få höra några bevis. Mine herrar, jag skall icke upptaga eder tid dermed. Här är allaredan inlemnad en motion angående mellanrikslagens uppsägning, hvilken motion skall tillräckligt kraftigt öfvertyga eder om sanningen af hvad jag nu påstått, och det är på grund deraf som jag anser det vara i hög grad nödvändigt, att mellanrikslagen ofördröjligen uppsäges. Här är visserligen af Riksdagen gjord en begäran om undersökning rörande dessa förhållanden, och när Riksdagen begärt en sådan undersökning, bör det också vara Riksdagens skyldighet att afvakta hvad den har att meddela. Men stundom händer, att genom nya uppdykanden man finner det för landet skadligt att afvakta hvad som genom omständigheterna icke vidare behöfver afvaktas annat än af vanlig höflighet, och så är förhållandet nu angående mellanrikslagen. Vi hafva redan fått ifrån en myndighet, landbruksstyrelsen, ett utlåtande, som gör det obehöfligt att vänta på några andra upplysningar. Vi hafva dessutom under hela året sett nya företeelser af likgiltighet från norsk sida att hålla mellanrikslagen i helgd, sådan som den är, och vi inse nu, att de vanliga förlusterna för Sverige på denna mellanrikslag skola bestämdt ökas i betydlig mån just genom den nyss gjorda tullförhöjningen.

Under sådana förhållanden kan ingen, som rätt känner sig såsom målsman för det folk, som, långt ifrån att vara rikt, bär ett slags hederlig fattigdom med tålmod, visa sig likgiltig och af andra än mycket goda skäl — hvilka här saknas — vilja afvakta en närmare utredning än den vi redan hafva. Min mening är således, och jag tror att den skall delas af ganska många och helt visst af denna kammares flertal, att mellanrikslagen bör ofördröjligen uppsägas.

Då man läser i den kongl. propositionen hvad som rör dess tredje hufvudtitel, torde det stå klart för hvar och en, hvad man väl länge anat, att sträfvandet från Norges sida är att omintetgöra unionen. Sverige har länge försökt att genom eftergifter lugna de orimliga anspråken från grannlandet och söka bibehålla sämjan i det längsta.

Men långt ifrån att på detta vis hafva återställt en sänja, som väl aldrig varit af synnerligen god beskaffenhet, har det tvärt om framkallat nya och ständigt stegrade fordringar. Sverige har gifvit efter. Sverige har gått så långt, att det till och med i den ömtåliga punkt i unionen, som gäller våra utrikes angelägenheter, gjort frikostiga anbud till grannlandet, anbud, som *jag* icke varit med om att gilla, utan tvärt om på detta rum efter bästa förmåga motsatt mig. Äfven de hafva blifvit förkastade och nästan föraktfullt bemötta. Sveriges Riksdag har dock ännu en gång velat med vilkorliga eftergifter göra ett sista försök. Vi hafva begärt uppfyllandet af några rättmätiga fordringar för att göra ett tillmötesgående, som är så djupt ingripande i den ursprungliga unionens mening, att jag knappt ser, att det med rätt kunnat gifvas. Så har emellertid skett, och för Konung och Riksdag har det svenska folket vants att böja sig. Anbudet har skett på grund af lika rättigheter och lika skyldigheter för de båda folken. Det låter ju höra sig? Men hvad har hittills försports? Så länge det gälde »ligeberettigelse», då var talet högljudt från Norge, men det tvärtystnade, då det kom till eftersatsen: »ligeforpligtelse». Ömsesidigheten har blifvit ensidighet. Det är endast vi, som varit tillmötesgående, men detta vårt tillmötesgående har ständigt afvisats.

Detta har visat, hvad unionen för närvarande *är*, och sådan som hon är, kan hon genom sin visade oduglighet icke bestå. Hvad som en gång varit gjordt till båda folkens lycka och ära, har genom den vrångbild, som unionen nu företer, lagt grunden till båda folkens olycka och vanära. Detta *kan* hjälpas, men *endast* genom en nödvändig förändring och förbättring af våra unionella förhållanden.

Denna min mening står till all lycka ingalunda isolerad i min ringa person. Den är uttalad från mångfaldiga ställen inom hela landet. Den uttalades för några dagar sedan inför svenska folkets representanter af honom, som bättre än någon af oss känner såväl den skrifna som den intimare historien om unionens tillkomst och utveckling, af honom, som oafåtligt under hela sin regeringstid sträfvat för brödralfolkens väl och som försökt att afhjelpa och fylla de brister, som leda sitt ursprung från unionens ofärdiga grundläggning, och att råta de krokigheter, hvilka under tillväxten uppkommit och nu gjort den till en krympling, den uttalades af honom, hvars tålmod under motigheterna varit sådant, att det tjenat såsom ett högt föredöme äfven för oss. — Och I, mine herrar, kommen nog i håg, hvad Konungen då yttrade: »Till sin grundtanke är denna union god, men allt menskligt behöfver tid efter annan omses och förbättras».

Vi stå nu troligen helt snart inför en kris i den norska frågan. Skulle denna kris utfalla på ett för vårt land ofördelaktigt sätt, hoppas jag, att bakom de nog tydligt uttalade orden skola stå män, som i det längsta önskat slippa att på ett mera demonstrativt sätt visa, att de funnos och — finnas.

Jag hörde nyss sägas, att det vore så godt att de båda folken skildes åt och att unionen upplöstes. Jag är icke af den meningen. Unionen har kostat Sverige alltför mycket för att vi skulle tro oss ens hafva rättighet att taga det första steget till dess upplösning. Vilja våra grundannar misshandla dess grundtanke, som dock var en stor

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

tanke — så må de få veta, att Sverige aldrig skall göra det, ty Norge, mine herrar, kan aldrig för Sverige vardas likgiltigt. Vi kunna kivas, men böra aldrig misströsta om, att förr eller senare en verklig union till största gagn för Skandinavien skall uppkomma. Gifve Gud det!

Herr Alin: Herr talman! Jag skall vid detta tillfälle sysselsätta mig med endast en af de frågor, som den siste ärade talaren berörde, nemligen frågan om hvad som förekommer bland de handlingar, som åtfölja Kongl. Maj:ts proposition rörande anslagen under tredje hufvudtiteln.

Genomläser man den kongl. propositionen, så företer den, såsom herrarne finna, ingenting ovanligt; med undantag af ett anslag till ett konsulsstipendium är icke ett öre mera begärdt än vanligen brukat begäras, och det är icke heller i den kongl. propositionen förutsatt eller nämndt något om möjligheten att under riksdagens lopp ytterligare anslag under den tredje hufvudtiteln behöfva af Kongl. Maj:t äskas.

Går man emellertid till de protokoll, som åtfölja framställningen rörande den tredje hufvudtiteln, så finner man der upplysningar, som tydligen ådagalägga, att denna möjlighet förefinnes. Först och främst ådagalägges detta af hvad i dessa protokoll meddelas om de åtgärder, som Kongl. Maj:t den 6 augusti nödgats vidtaga för att fylla den brist i kabinetskassan, som uppkommit i följd deraf, att det norska Stortinget vid bevillningen af anslaget till utrikes styrelsen fäst det oantagliga vilkoret, att legationen i Wien skall, såsom det heter, för Norges del indragas. För min del anser jag, att hvad Kongl. Maj:t den 6 augusti i denna sak åtgjorde var Kongl. Maj:ts ovilkorliga pligt att göra, och att, om denna åtgärd icke hade blifvit vidtagen, då, och först då, hade anmärkingar kunnat framställas rörande denna sak. Emellertid var åtgärden och de förhållanden, som föranledde densamma, utaf den beskaffenhet, att man, jag för min del åtminstone, hade väntat att få se frågan om den ifrågavarande bristen berörd i statsverkspropositionen genom framställning om beviljande af anslag — åtminstone eventuellt. Att en framställning till Riksdagen i detta afseende är att vänta, det synes af de ordalag, hvilka hans excellens utrikesministern använder i ämnet, då han förklarar sig icke för närvarande hafva något förslag om en dylik framställning att göra. Han anför såsom skäl, att man vet, att framställning dels om efterbevillning och dels om anslag för budgetåret 1895—1896 kommer att göras till norska Stortinget. Jag kan förstå detta, ehuru det synes mig, som om det skulle hafva varit lämpligt att göra åtminstone en eventuel framställning till Riksdagen, en framställning för den händelse att Stortingets beslut kommer att utfalla i samma rigtning som den, hvari beslutet af 1894 gått; jag förstår, att regeringen äfven i detta fall har velat till det yttersta emot det norska folket iakttaga den strängaste grannlagenhets fordringar, och jag skall därför icke tillåta mig att uttala något klander öfver att en dylik framställning uteblifvit. Jag ber dock att på samma gång få uttala, att då jag yttrar detta, så sker det under den förutsättning, att Riksdagen har under sin

samvaro att från regeringen vänta framställning i ämnet, icke blott för den händelse, att den i statsrådsprotokollet berörda framställningen till norska stortinget icke bifalles, utan äfven för en annan händelse. — Undersöker man tidpunkten, då Norges Storting brukar behandla frågan om anslag till utrikes ärenden, så finner man, huruledes denna behandling under de senare åren blifvit mer och mer försenad. År 1891 behandlades frågan om anslag till utrikesärendena i Stortinget den 19 juni; åren 1892, 1893 och 1894 förekom den till behandling i Stortinget under senare hälften af juli, således vid en tidpunkt, då svenska Riksdagen för länge sedan åtskilts. Det är därför som jag tillåter mig uttala den förutsättningen, att en framställning i det syfte, jag berört, skall komma till Riksdagen äfven för den händelse, att det skulle visa sig att behandlingen i norska Stortinget blifver så försenad, att eljest detta års Riksdag icke skulle blifva i tillfälle att behandla frågan.

*Statsverks-
proposi-
tionen.*
(Forts.)

Af det statsrådsprotokoll, som är bifogadt den kongl. propositionen rörande ifrågavarande anslag, synes för öfrigt, att förhållandena äro sådana, att det förmodligen icke kan dröja länge, innan man har att motse äfven en framställning rörande anslag från Sverige för betäckande af den brist, som kommer att uppstå i konsulskassan. Det är en bekant sak, som nu officielt meddelas Riksdagen, att Stortinget, som 1893 beviljat anslag till det gemensamma konsulatväsendet med sådana vilkor, att anslaget måste betraktas såsom icke beviljad, år 1894 har för tiden från den 1 januari 1895 nekat hvarje anslag till det gemensamma konsulatväsendet. Dermed har Stortinget praktiskt tillämpat den teori, till hvilken Stortinget vid mer än ett tillfälle uttalat sin anslutning, nemligen den, att Norge har rätt att på egen hand åvägbringa en upplösning af det gemensamma konsulatväsendet, en teori, som för öfrigt såsom bekant har fått sitt uttryck äfven i det yrkandet, att beslut om det gemensamma konsulatväsendets upplösning skall af Konungen fattas under andra former än de, som äro föreskrifna för beslut i ärenden, som angå båda rikena. Att en unionel institution, som bestått sedan unionens stiftelse, skall omintetgöras genom ett beslut, hvori Sverige icke haft någon del, och i andra former än de lagstadgade — det är emellertid en sak, som, derom är jag öfvertygad, Riksdagen och svenska folket aldrig skola komma att fördraga.

Men jag fäster mig här icke endast vid frågan om formen. Jag skall äfven yttra några ord om frågans realitet. För ett och annat år sedan hörde man på olika håll här i landet uttalas den åsigten, att om frågan om konsulatväsendets upplösning endast behandlades i de former, riksakten föreskrifver, så vore det icke skäl att motsätta sig bifall till Norges yrkande på upplösning af den konsulära gemensamheten. Jag erinrar mig, att denna åsigt äfven uttalades under debatten i unionsfrågan i denna kammare den 9 maj 1891. Men jag tror, att denna åsigt på senare tiden betydligt trädt tillbaka och är på väg att alldeles försvinna. Och detta har blifvit förhållandet till följd deraf, att insigten om och känslan af betydelsen af denna fråga för unionen i dess helhet har vuxit och blifvit allt starkare under

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

de senare åren. Det utmärkande för unionen är ju, att de båda rikena i förhållande till främmande magter äro *ett*, hvilket i såväl Norges grundlov som riksakten angifves på sådant sätt, att båda rikena i förhållande till främmande magter betecknas med uttrycket *staten*. Men det strider mot statens begrepp att den är representerad på annat sätt än såsom en enhet. Denna åsigt eger naturligen sin tillämpning med afseende å frågan om representationen å det kommersiella lika väl som i fråga om representationen å det politiska området. Man behöfver icke synnerligen mycket tänka på denna fråga för att inse, att kommersiella tvistefrågor kunna lätt blifva politiska stridsfrågor, och sammanhanget mellan den konsulära och den diplomatiska representationen är för öfrigt angifvet derigenom, att diplomatiska uppdrag stundom bruka anförtros åt konsulter, att konsulerna stå under vederbörande legation såsom närmaste öfre myndighet och att de stå under samma öfverstyrelse som den diplomatiska representationen.

Jag skall icke ingå i vidare bevisning för den åsigt jag framställt rörande sambandet mellan konsulätväsendet och diplomaten. Jag nöjer mig med att hänvisa till den åsigt, som uttalats af Riksdagen i dess skrifvelse rörande tredje hufvudtiteln af den 14 april 1893, deri Riksdagen framhöll, att sammanhanget mellan dessa båda saker är sådant, att frågan om konsulätväsendets särskiljande icke kan göras till föremål för pröfning annat än i samband med frågan om organisationen af utrikesstyrelsen i dess helhet; och vill jag hafva bevis för min åsigt, hemtade från den norska sidan, så finner jag sådana i mängd från den tid, då man i Norge rigtat sitt anlopp mot de unionella institutionerna så, att man sökt skilja konsulätfrågan från den diplomatiska organisationsfrågan. Bland allt det rika material, som här står till buds, skall jag nöja mig med att anföra ett enda yttrande. Under debatten om anslag till utrikesärendena i norska Stortinget den 19 juni 1891 yttrade en ledamot af Stortinget, som är en af dess majoritets ledande män, sedermera statsrådet Engelhart, att enligt hans åsigt var det mål, hvartill Norge borde sträfva, separation af utrikesstyrelsen, så att man erhöle särskild utrikesminister. »Men», fortsatte han, »jag skall icke här väcka ens förslag om undersökning, huru en sådan organisation kan låta sig genomföras. Här föreligger nemligen en framställning från vederbörande komité, att regeringen måtte taga frågan om upprättande af eget norskt konsulätväsen under öfvervägande.» »Denna hemställan», yttrade den ifrågavarande stortingsledamoten vidare, »anser jag vara första steget på vägen till det mål, som jag uppställt såsom det, hvartill Norge bör sträfva. Kommer regeringen till det resultat, att egna norska konsulter äro nödvändiga, så anser jag att frågan om egen norsk utrikesminister och egen norsk diplomati *med nödvändighet* skall tränga sig fram och kräfva sin lösning.»

Ja, det är så, och i följd deraf, att man här i Sverige allt mer och mer kommit till insigt om att leta är förhållandet, har man också stadgat sin åsigt och kommer utan tvifvel att allt mer och mer stadga den, att konsulätväsendets särskiljande skulle vara inledningen till upplösning af gemensamheten på det diplomatiska området och dermed till upplösning af unionen. Och häruti har man att söka, hvad jag anser såsom en garanti mot att det gemensamma

konsulatväsendets upplösning någonsin skall komma att af Sverige medgifvas.

*Statsverks-
proposi-
tionen.*
(Forts.)

Såsom framgår af de handlingar, hvilka jag här åberopat, är den nuvarande unionella situationen af en särdeles märklig beskaffenhet. Jag har ansett, att det i följd deraf är af vigt, att man gör hvad man kan för att bidraga till att klarhet må råda om de åsigter, som i nu berörda ämne herska inom den svenska Riksdagen. Det är för att i min mån bidraga till att denna klarhet må kunna vinnas, som jag ansett mig böra uttala hvad jag nu har yttrat.

Herr Reuterswård: De båda första talarne, som yttrade sig, betraktade den ifrågavarande nådiga propositionen från flera olika sidor. Jag skall inskränka mig till att endast yttra mig öfver en del af denna proposition, den nemligen, som rör tredje hufvudtiteln, hvilken fråga jag anser vid denna riksdag komma att obestriddligen blifva den vigtigaste.

På samma gång jag till alla delar instämmer i hvad de siste båda talarne yttrat rörande tredje hufvudtiteln och synnerligast i hvad den siste af dem här uttalat, ber jag att äfven få i största korthet tillkännagifva min mening, hvilken jag till följd af mitt sjukdomstillstånd icke har vågat frambara utan att hafva uppsatt den skriftligen, helst jag kan befara, att mina krafter möjligen skulle svika och att jag skulle komma att yttra hvad jag måhända icke velat säga.

Jag har därför efter moget öfvervägande velat i denna vigtiga fråga uttala följande:

Genom de protokoll i utrikesdepartementsärenden, hvilka såsom bilagor åtfölja Kongl. Maj:ts proposition rörande tredje hufvudtiteln, har Riksdagen nu erhållit officiel kännedom derom, att ännu vid ingången af detta år något statsbidrag från Norge till konsulskassan icke blifvit till utrikesdepartementet inbetaldt efter den 1 juli 1893, äfvensom derom, att detta förhållande är en följd af de beslut, Stortinget år 1893 och 1894 har fattat i syfte af det gemensamma konsulatväsendets upplösning.

Ifrågavarande protokoll meddela äfven, att Stortinget kommit så långt i sina sträfvanen för nämnda syfte, att det för tiden från den 1 januari innevarande år ovilkorligen nekat hvarje anslag till det för de båda rikena gemensamma konsulsväsendet.

Dessa märkliga förhållanden föranlåta mig att erinra kammaren om tvenne vigtiga punkter i Riksdagens skrivelse rörande tredje hufvudtiteln af den 14 april 1893. Den ena af dessa punkter lyder så:

»Den förändring i de nu bestående förhållandena, som ett särskiljande af konsulatväsendet innebär, kan genom sina följder blifva af genomgripande betydelse; konsulatväsendet står nemligen i ett sådant samband med de diplomatiska ärendena, att frågan om upplösning af gemensamheten i det förra synes Riksdagen icke kunna göras till föremål för pröfning, utan att på samma gång sättet för de senares behandling kommer under öfvervägande; och uttalar Riksdagen i den andra af nämnda punkter »sin förvissning om, att i alla hän-

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

delser tillfälle skall beredas Riksdagen att yttra sig i ämnet, innan något beslut, som inverkar på det nuvarande gemensamhetsförhållandet, varder fattadt.

Till denna erinran fogar jag uttalandet af den öfvertygelsen, att Riksdagen orubbligt står fast vid hvad den sålunda bestämdt uttalat.

Af nu berörda protokoll inhemtas vidare, att norska medel icke heller finnas att tillgå för de sedan den 1 sistlidne juli till betalning från kabinettsskassan förfallna belopp samt att Kongl. Maj:t med anledning häraf ansett sig nödsakad att den 6 sistlidne augusti besluta att använda svenska statsmedel för bristens fyllande och till följd deraf bemyndigat statskontoret att, på requisition från utrikesdepartementet, tillhandahålla dessa medel.

Jag vill säga, att jag till fullo gillar denna Kongl. Maj:ts åtgärd. Den var, såsom den föregående talaren yttrat, en nödvändighet, och derom bör ingen anmärkning komma från denna kammare.

Då det synes mig vara af synnerlig vigt, att Riksdagen blir satt i tillfälle att genom beslut rörande anslagen under tredje hufvudtiteln uttala sin mening angående nu berörda förhållande, tillåter jag mig att till statsutskottet rigta den anhållan, att dess utlåtande angående denna hufvudtitel måtte så skyndsamt, som ärendets vederbörliga behandling medgifver, blifva afgifvet och till kamrarna insändt.

Vid Riksdagens öppnande erinrade Konungen i sitt tal om behovet af unionens förbättrande. Man behöfver icke vara svensk för att inse, att detta behof förefinnes, och jag är öfvertygad om, att förslag till bristernas afhjelpande, som utgå från norsk sida, skola från svenska sidan upptagas till välvillig pröfning, så vida de nemligen blott äro förslag och icke fordringar, som man vill genomdrifva på samma sätt som nu konsulatväsendets särskiljande och indragningen af legationen i Wien, och så vida de verkligen gå ut på unionens förbättrande och ej, såsom förslaget om konsulatväsendets särskiljande, måste anses leda till unionens upplösning. Men skola dylika förslag blifva till unionens verkliga gagn, så måste de enligt min mening sättas i samband med en allmän revision af föreningsfördraget.

Unionens historia ådagalägger, att de partiella ändringarna endast hafva ledt till unionens försvagande, men skola ändringarna vara verkliga förbättringar, så måste de gå i rigtning af unionens stärkande, och enligt min åsigt kan detta mål ej vinnas på annat sätt än det, att man nu öfvergifver såväl de partiella ändringarnas som de ensidiga eftergifternas väg.

Mine herrar! Det är icke från svensk sida som yrkandena på ändring i det stadgade unionsförhållandet hafva utgått, men deremot har Sverige i särskilda fall, för fridens skull, med efterskänkande af sina rättigheter medgifvit ändringar i unionsförhållandet.

Detta system är nu slut, ty svenska folket vill, Gudi lof, ej höra talas vidare om ensidiga eftergifter, utan vi stå nu fast och orubbligt der vi stå, stödjande oss på rättens och lagens bud och med åberopande af en 80-årig häfd, således bibehållande status quo, till dess något bättre med säkra garantier bjudes oss.

Detta är min ståndpunkt i frågan, och jag är viss på, att jag ej är ensam derom i denna upplysta kammare.

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

Herr Treffenberg: De bland eder, mine herrar, hvilka möjligen erinra sig hufvudinnehållet af hvad jag yttrade, då den unionella frågan senast förekom i Riksdagen eller år 1893, de veta också, att jag då befann mig i en temligen isolerad ställning i min uppfattning af denna fråga gent emot både regeringen och, såsom jag tror, äfven en allmännare mening inom Riksdagen. Nu, då denna fråga åter kommit under öfverläggning är det ju helt naturligt, att jag vill begagna tillfället för att deltaga i densammans behandling, visserligen icke med något längre anförande, såsom förra gången, utan med ett jämförelsevis kortare inlägg, medelst hvilket jag afser, bland annat, att konstatera, att sakernas utveckling i Norge i mina ögon under de senast förflutna två åren gestaltat sig så, att denna utveckling långt ifrån att hafva rubbat, fast hellre stärkt min öfvertygelse om omöjligheten eller jag kanske bör inskränka mig att säga gagnlösheten att i längden söka på öfverenskommelsens väg uppgöra de unionella tvistefrågorna eller, såsom det heter i det nu mäktigaste riksdagspartiets nyligen offentliggjorda program, att »upprätthålla och reformera unionen», ett program, hvilket, såsom herrarne kanske i dag på morgonen sett af »Dagens nyheter», på dess vanliga smålustiga sätt be-tecknats såsom »förenings- och säkerhetsakten den 16 januari».

Jag tror nemligen icke på unionen eller på en lycklig framtid för densamma. Allt pekar nemligen i Norge derpå, att man der icke vill hafva någon *verklig* union, att man icke vill hafva såsom det heter, vidare »samrøre». Man vill endast hafva »udskiftning». Man vill icke, att de unionella institutionerna skola utbildas i syfte att unionen måtte konsolideras. Man vill att norska folket skall lefva sitt eget sjelfständiga lif, icke blott, såsom nu, i det inre, utan äfven i dess yttre förhållande till Sverige. Det är icke värdt att här komma fram med den invändningen, att det blott är det ena partiet, som icke vill veta af någon union, men icke det andra. Nej, redan för längesedan har det kunnat sägas med sanning, att högerpartiet i Norge endast är en half hästlängd efter vensterpartiet, och allt tyder på, att dessa båda partier tendera att allt mer och mer närma sig hvarandra för att slutligen uppgå i ett enda folkparti, som med samlad kraft gemensamt gör front mot Sverige. Ty huru eljest, mine herrar, förklara en mängd företeelser, som vi bevittnat? Det är visserligen sant, att vi icke få debitera den norska högern för en mängd oerhörda stortingsbeslut. Jag erinrar i detta hänseende om hvad äfven några föregående talare redan antydt, nemligen uppsägningen af den konsulära gemensamheten och indragningen af sändebudsposten i Wien, visserligen endast för Norges räkning, men hvilket ju, såsom utrikesministern visat, skulle betyda detsamma som äfven för Sveriges del. Jag vill vidare erinra om de begge besluten att endast under absolut oantagliga vilkor bevilja Norges bidrag till utrikesbudgeten och om kronprinsens apanage. Det är sant, att, såsom jag sade, vi icke få debitera den norska högern för alla dessa beslut, men i öfrigt — huru förklara de kända svårigheterna att bilda svenskvänliga regeringar, då derom varit fråga? Iluru förklara den undfallenhet, med hvilken den nuvarande svenskvänliga regeringen har fördragit de våldsamma angreppen gång efter annan i pressen

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

och icke sällan i Stortinget mot Konungen, unionen och Sverige? Huru förklara vidare den slapphet, hvarmed denna regering tillbakavisade den infama squallerhistorien, som tvang vår kronprins att taga det förödmjukande steget att uppträda med ett officielt genmäle i frågan? Och huru ändtligen förklara — detta är det mest upprörande af allt — huru förklara, att denna samma regering, som dock i början af förra året förklarade sig anse sändebudsposten i Wien vara af vigt äfven för Norge och för att bevaka de förenade rikenas intressen, längre fram på året under påtryckning af Stortinget hade — hur skall jag finna ett ord, som anstår både mig och denna församling — hade det *couraget* att tillstyrka Konungen att bifalla detta för Sverige så djupt kränkande förslag att indraga ifrågavarande ministerpost? Helt visst skall hela vårt land vara tacksamt mot vår utrikesminister för det han förstätt att på denna punkt häfda Sveriges ära och värdighet, om också kanske en och annan med mig skulle önskat, att det skett uti ordalag, som något mera, än hvad som blef fallet, påmint om den gamla kända Vasa-stilen, ty dermed hade man må hända kunnat afböja ett upprepadt försök att experimentera i samma riktning. Ja, jag talade om Vasa-stilen, men jag skulle gratulerat den norska regering, som ännu så sent som i Karl Johans dagar vågat framkomma inför tronen med en sådan tillstyrkan.

Hvad är nu att göra? Naturligtvis ingenting annat än att se tiden an, både för dem, som hoppas på unionen, och för dem, som i likhet med mig misströsta om densamma. Det kan ju hända, att besinningen så småningom får taga öfverhand, och utfallet af senaste stortingsvalet pekar ju något åt det hållet. Det kan hända, att besinningen tager öfverhand, det kan hända, att man tillåter den nuvarande svenskvänliga regeringen att fortfarande sitta vid styret, det kan hända, att man nöjer sig med en så kallad expeditions-ministèr; ja, det kan hända, ehuru det är föga troligt, att en vensterminister kunde blifva för stunden brukbar. Detta beror ju på de vilkor, partiet föreslår och Konungen anser sig kunna acceptera. Men, mine herrar, situationen kan också blifva en annan, och hvarjehanda hotande tecken antyda redan, att denna situation snart nog kan inträda, jag menar en sådan situation, hvarunder vår Konung icke längre har något val, då det icke blir någon möjlighet för Konungen att välja en ministèr af vare sig det ena eller andra slaget, om nemligen hvarterdera af de båda partierna förelägger Konungen vilkor för regeringens bildande, hvilka han icke kan antaga utan att bryta mot unionsfördraget. Hvad har då, mine herrar, Konungen att göra? Konungen vet redan, att den svenska Riksdagens allmänna önskan är, att frågan om den konsulära gemensamhetens upphäfvande icke definitivt afgöres, innan den svenska Riksdagen bereds tillfälle att derom yttra sig. Ja, godt och väl. Men Konungen saknar ännu kännedom om Riksdagens mening för det af mig nyss förutsatta fallet, som snart nog kan inträffa. Konungen vet icke, huru Riksdagen önskar, att han skall förhålla sig i det fall, att han klämmas mellan sköldarna, att man sätter knifven på strupen på honom, att man fordrar, att han utan svenska Riksdagens hörande skall sanktionera Stortingets beslut om upprättande af ett separat konsulatväsen för

Norge. Men *detta* är af största vigt för stunden, det är *derom* vi böra i främsta rummet uttala oss, ty först derigenom kan utgå ett praktiskt utbyte af remissdebatten, hvilket i mina ögon skulle hafva mycket högre värde, än om vi endast förena oss om en helt platonisk önskan om unionens lyckosamma framtid, såsom nyss föreslagits. Men, hurudan är då Riksdagens önskan för det förutsatta fallet? Jag är icke någon profet, men det förefaller mig, som om denna önskan icke kan vara mer än en och delas af alla, att nemligen, om den af mig antydda situationen inträder, Konungen då måtte veta, att Riksdagen önskar att härom erhålla ett nådigt budskap med underrättelse om situationens allvar, innan något beslut fattas af Konungen. *Huru*, ifall ett sådant budskap når oss, svaret derpå skall och bör utfalla, derom vågar jag ännu mycket mindre framställa någon profetia. Det borde dock enligt min tanke icke heller detta svar kunna utfalla på mer än ett sätt, men det är för tidigt att nu vidröra den frågan. För herrar chauvinister — om några sådana här skulle finnas — vill jag dock omtala, att jag redan har detta svar på fickan till benäget påseende för alla, som deraf önska taga kännedom, men tillika att dessa chauvinister deri förgäfvets skola leta efter *den* lösen, som de förmodligen anse såsom den enda rätta lösningen af tvistefrågan — *krig*, ty jag hoppas i det längsta, att de båda folkens sunda förnuft skall göra sig gällande, så att den tidpunkt aldrig skall inträda, då, för att låna ett uttryck från 1893 års riksdag, »Svea ålägger sina söner att handla».

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern Boström: Med anledning af yttranden, som blifvit fälda under debatten, anhåller jag om någon stunds uppmärksamhet, och jag skall dervid, för att gå i samma ordning som föregående talare, be att först få yttra mig i *tullfrågan*, hvilken gifvit anledning till en hel del uttalanden.

Man har dervid frågat om skälet dertill att, när regeringen i januari 1895 vidtog åtgärden att höja spanmålstullarne, denna åtgärd icke vidtagits förr, och i sammanhang dermed beklagat, att regeringen icke fästat afseende vid den mängd af petitioner, som inkommit med anhållan om sådan förhöjning. Dessa båda anmärkningar sammanfalla i sjelfva verket, ty det är ju klart, att om regeringen tidigare behandlat petitionerna och funnit dem icke föranleda till någon åtgärd, ingenting dermed skulle hafva vunnits. Men hafva skrivelserna ock ej officielt blifvit föredragna, så har dock det ämne de beröra eller landtbrukets ställning varit föremål för regeringens oafåtliga uppmärksamhet. Jag erkänner gerna, att den åtgärd, som sålunda ifrågasatts, utan tvifvel skulle varit till gagn för jordbruket, att en lindring i dess betryck skulle åstadkommit genom ett tidigare införande af tullförhöjningen. Men när man i detta fall sätter sig till doms öfver regeringen, får man ej glömma att det här gälde icke en vanlig administrativ åtgärd, utan här gälde det att begagna en befogenhet, som i ett speciellt fall blifvit Kongl. Maj:t gifven att ingripa på det magtområde, som grundlagen eljest uttryckligen förbehåller Riksdagen. Det är under sådana förhållanden gifvet, att en dylik befogenhet bör

*Statsverks-
proposi-
tionen.*
(Forts.)

af regeringen användas med ytterlig varsamhet och endast när de mest starka och påtagliga skäl dertill föranleda.

Ser jag då till, hurudana förhållandena voro hösten 1894, så medgifver jag, att spanmålsprisen då voro låga, men å andra sidan är det ett faktum, att jordbrukets skörd under året varit rik med afseende både å spanmål och å foderväxter, äfvensom att importen af spanmål då icke synnerligen mycket, om än något öfverstigit den vanliga. Man hade då rätt att antaga, att den större qvantitet spanmål, som jordbrukaren kunde afsätta, skulle uppväga det lägre värdet. Under sådana förhållanden var det ganska tveivelaktigt, om skäl förefunnos att använda den ifrågavarande grundlagsbestämmelsen. Men längre fram under året förändrades situationen. Spanmålsprisen föllo ytterligare och importen tilltog mycket, synnerligast i slutet af november och i december månad. Jag föreställer mig att detta sistnämnda förhållande berodde derpå, att den allmänna meningen inom landet allt mera stadgat sig derhän, att man erkände jordbrukets behof af ett ökad skydd och därför ansåg en tullförhöjning vid denna riksdag vara att vänta. Man kunde äfven förutse, att importen skulle ännu mera forceras i samma stund det blefve bekant att regeringen till Riksdagen aflemnad proposition i sådant syfte.

Herrarne måste väl då erkänna, att det förefinnes en väsentlig karaktersskillnad emellan en tullförhöjning, vidtagen på hösten 1894, och en, beslutad vid den tidpunkt, då den verkliga vidtogs. Hade förhöjningen vidtagits på hösten 1894, skulle den varit af mera definitiv art och inneburit en väsentlig ökning för en längre tid af den tullbeskattning, Riksdagen förut åtagit sig. Beslutad längre fram vid den tidpunkt, då den egde rum, i omedelbart samband med regeringens proposition till Riksdagen, är förhöjningen endast en provisorisk åtgärd, vidtagen för att sätta Riksdagen i tillfälle att i mera lugn och ro öfverlägga i frågan och för att förhindra att verkan af ett Riksdagens blifvande beslut i frågan skulle kunna blifva helt och hållet gjordt om intet, åtminstone för den närmaste tiden.

Nu har man emellertid sagt, att det är ingenting vunnet med åtgärden; den har kommit aldeles för sent. Jag bestrider att så är förhållandet. Det är konstateradt, att spanmålsprisen redan stigit i någon mån, och, om än det är gifvet, att så väl den skedda importen som den nuvarande ovissheten i förhållandena skola åstadkomma att köplusten icke är stor, har dock en förbättring redan inträdt. Jag kan ock meddela, att den 7 januari lågo på nederlag cirka $9\frac{1}{2}$ millioner kilogram spanmål och 2,2 å 2,3 millioner kilogram mjöl. Vidare vet jag, att samma dag, den 7 januari, inkommo till svensk hamn i södra Sverige en stor ångare från Svarta hafvet med omkring 3 millioner kilogram spanmål samt dessutom, till Malmö och Kalmar, andra fartyg med sådan last, hvarjemte enligt en uppgift, som jag sett i tidningarna, samma dag till Stockholm inkom fartyg med spanmåls- och mjöllast, uppgående till $1\frac{1}{2}$ million kilogram. Jag anser det derför gifvet, att om importen fått fortgå ohejdadt, till dess Riksdagen fattat sitt beslut i ämnet — och herrarne erinra sig nog från år 1888, huru importen kan forceras — landet blifvit öfversvämmadt med spanmål, att, säger jag, i sådant fall den talare skulle haft någon

rätt, som sagt, att vårt behof af spanmål blifvit fylt äfven för år 1896, men nu är detta ingalunda fallet.

Det har också varit tal om, att tullförhöjningen icke gjorts för jordbrukets skull, utan för att finna en utväg att få budgeten att gå i hop. Detta är dock ett fullkomligt misstag. Det hade ju för sådant ändamål varit så enkelt att anlita maltskatt och förhöjning af bränvinskatt, men hade det varit klokt, att, då jag i likhet med Riksdagens ledamöter var öfvertygad om att en förhöjning af spanmåls-tullen skulle komma till stånd, föreslå att pålägga skatt å maldrycker och öka bränvinsbeskattningen, och genom sådana åtgärder oroa de två stora näringar, som skulle drabbats af skatterna? Vi sågo huru det skedde i våras; jag vågar påstå att nu, när det var temligen visst att en tullförhöjning skulle komma till stånd, förslag om en dylik beskattning skulle varit en ytterst oklok åtgärd.

Jag skall nu lemna tullfrågan och be att få yttra några ord i den *unionella* frågan. Så vidt jag kunnat finna, hafva derunder alla talare uttalat sina förhoppningar om att den nu föreliggande frågan må kunna bringas till en för båda rikena tillfredsställande lösning, och man har uttalat hvar och en sin olika uppfattning rörande unionens framtidsutsigter. Alla hafva dock varit ense om att vidhålla och betona det uttalande, som af Riksdagen gjordes i april 1893, deri framhölls sambandet mellan konsulat- och diplomatfrågan och angelägenheten af att dessa frågors lösning samtidigt måste komma under öfvervägande. Detta har blifvit uttaladt här med många instämmanden och äfven framhållits inom Andra Kammaren i det bekanta program, hvarigenom sammanslutningen af de båda landtmannapartierna egt rum. Det måste vara synnerligen tillfredsställande för statsrådet att finna, det dess och Riksdagens åsigter härutinnan öfverensstämma.

Det har af den siste talaren — jag beklagar det lifligt — yttrats rätt skarpa anmärkningar mot den norska regeringen. Jag beklagar detta yttrande, därför att det synes mig icke vara rätt att anfälla den, som icke är i tillfälle att försvara sig. För min del kan jag icke bedöma, i hvad mån den norska regeringen kunnat i det fall, han berörde, hafva förfarit annorlunda, än den gjort, men det vet jag, att ingen kan bestrida dess lojalitet, och att den har så stora svårigheter att kämpa emot, att det icke är skäl för oss att lägga sten på börda.

Den siste talaren nämnde vidare, huru Konungen borde af Riksdagen få veta, huru han borde handla i ett visst uppgifvet fall. Jag tror, att en sådan underrättelse icke är behöflig, ty Konungen känner väl sin pligt att styra efter gifna grundlagar, och Konungen vet nog också att göra det.

Herr Berg, Gustaf: Vid den föredragna remissen af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof anhåller äfven jag att få säga några ord, hänslutande sig till tredje hufvudtiteln.

Under det att den unionella frågan de sistförflutna åren varit föremål för snart sagdt ändlösa debatter inom norska stortinget, debatter, hvilkas beskaffenhet och innebörd vi alla väl känna och som

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

jag nu icke skall tillåta mig att karakterisera, så har öfver den med måtta afvägda diskussionen inom den svenska Riksdagen hvilat en fördragsamhetens, hofsamhetens och besinningens ande, hvilken historien säkerligen icke skall underlåta att skänka sitt fulla erkännande. Denna lugna, och, såsom den må hända understundom för utomstående synts, tröga besinningsfullhet får dock icke och skall icke heller förleda någon till det antagande, att det skulle vara en likgiltighetens ande, som besjälade den svenska representationen. Nej, för ingen del. Djupt känner hela svenska folket och icke minst dess representanter betydelsen och innebörden af de ödesdigra spörsmål, som norska Stortinget uppställt och framtvingat; och efter moget öfvervägande har Första Kammaren den 24 januari och den 12 april 1893 gifvit sitt svar å dessa spörsmål, det enda svar kammaren kunnat gifva, då den i likhet med medkammaren och regeringen känner plikten att bevara värdet af forntida uppoffringar och skyldigheten att betrygga vår framtida sjelfständighet; och detta svar har varit i full samklang med hela svenska nationens mening.

Detta svar har varit tydligt och bestämdt, och det kan med några få ord upprepas. Vi medgifva — så hette det den 24 januari — eder fordran på likställighet i vissa af eder begärda rättigheter, men vi fordra å vår sida af eder ett proportionellt lika deltagande i vissa motsvarande skyldigheter, och den 12 april preciserades detta svar ännu tydligare i sina hufvuddrag: ingen partiel reform, ingen som helst vidare eftergift på det unionelt konstitutionella området utan i sammanhang med en fullständig revision af unionsfördragen.

Från detta Första Kammarens svar skall Riksdagen aldrig vika, derom är jag fullkomligt öfvertygad.

Men det var äfven något annat som inom Riksdagen föreföll den 12 april 1893; vi hafva nyss blifvit erinrade derom, men det kan icke nog ofta upprepas. Båda kamrarna antogo nemligen då — Första Kammaren utan votering och Andra Kammaren efter omröstning men med en i sanning sällsynt majoritet — statsutskottets då föreliggande betänkande i fråga om tredje hufvudtiteln med godkännande af utskottets motivering; och här återfinna vi tvenne i detalj gående uttalanden, som i den unionella frågans nuvarande läge hafva den mest framstående betydelse.

Dessa uttalanden äro, såsom förut erinrats, för det första, att frågan om upplösning af det gemensamma konsulatväsendet icke bör blifva föremål för pröfning utan att samtidigt sättet för de diplomatiska ärendenas behandling kommer under öfvervägande, och för det andra, att Riksdagen är förvissad derom, att tillfälle beredes Riksdagen att yttra sig i ämnet innan något beslut fattas, som inverkar på upplösningen af det nuvarande gemensamhetsförhållandet i konsulatväsendet.

Dessa af Riksdagen fastslagna och i skrifvelse till Kongl. Maj:t sedermera framburna uttalanden föreligga nu i all sin aktualitet så väl med hänsyn till den i Norge allt tydligare framträdande afsigten att ensidigt, utan hänsyn till formen för diplomatiska ärendens behandling, lösa konsulatfrågan, som äfven med hänsyn till Stortingets den 19 juli 1894 fattade och genom Kongl. Maj:ts proposition för

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

Riksdagen officiellt framlagda beslut, att den konsulära gemensamheten med Sverige skulle uppsägas att upphöra den 1 januari innevarande år. Under sådana förhållanden framträder i sanning klarare och mäktigare än någonsin betydelsen af den ståndpunkt, som Riksdagen i sin nyssnämnda skrivelse till Konungen intagit; och jag är öfvertygad, att denna kammare hyser den fullaste tillit till förverkligandet af Riksdagens sålunda uttalade förvissning, liksom äfven det stora flertalet af medkammarens ledamöter visat sig hafva samma uppfattning, då de i dessa dagar sammanslutit sig till gemensamt arbete under förklaring, att *de* fasthålla vid Riksdagens 1893 intagna ståndpunkt.

I den kongl. propositionen möter oss vidare för första gången officiellt meddelande om sådana förhållanden som *att* stortinget icke gifvit något anslag till det gemensamma konsulatväsendets upprätthållande; *att* stortinget vid beviljandet af anslagen för diplomatiska angelägenheter fäst sådana vilkor, att anslagen måste anses såsom icke beviljade, och *att* norska departementet för det inre den 15 december 1894 till och med uttalat tvekan, huru vida några utgifter för diplomati med rättslig verkan påhvila den norska statskassan. Då det emellertid måste för Riksdagen vara af största vikt att så fort ske kan mottaga statsutskottets yttrande i dessa magtpåliggande frågor, får jag, herr talman, vördsamt anhålla att få förena mig uti det önskningsmål, som i detta hänseende blifvit uttaladt af herr Reuterswärd, i hvars yttrande jag äfven för öfrigt instämmer.

Herr von Strokirch: Då tiden är långt framskriden, och många talare återstå, är det en skyldighet för hvar och en att nu blifva så kortfattad som möjligt, och jag skall därför uttala mig endast öfver den kongl. propositionen i hvad den rör tredje hufvudtiteln. De upplysningar den kongl. propositionen lemnat rörande det förflutna årets händelser vid ordbandet af och utgifterna för vår gemensamma diplomati och konsulatväsende gifva vid handen, att norska Stortinget behandlat anslagen till ofvannämnda ändamål på sådant sätt, att de kunna anses såsom icke beviljade; och vidare framgår, att svenska medel i stället blifvit för ändamålet använda. Dessa upplysningar utgöra således ett kraftigt skäl för att Riksdagen i år vidhåller det yttrande, som Riksdagen den 12 april 1894 i fråga om upphäfvandet af det gemensamma konsulatväsendet afgaf. Då jag sålunda förordar fasthållandet af den ståndpunkt, som då intogs, kan jag icke neka mig att äfven framställa en önskan, att tredje hufvudtiteln måtte så fort ske kan efter behandling i utskottet återkomma till Riksdagen, på det att kamrarna måtte kunna inom kort fatta det beslut, hvartill nämnda förhållanden kunna och böra föranleda, ett beslut som, derom är jag förvissad, skall lända till vårt lands sannskyldiga nytta och unionens betryggande.

Herr Blomberg: Efter de anföranden, som här blifvit hållna rörande åtskilliga punkter i den kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof, som nu skall remitteras, skulle jag mycket väl kunnat afstå från ordet, inskränkande mig till att instämma med

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

herrar Alin och Reuterswärd, hvilkas nyss uttalade meningar jag i allo delar, så vida icke den synpunkt, som jag i den unionella frågan anser allra viktigast, blifvit med alltför lätt hand berörd, hvilket också föranledde hans excellens herr statsministern att vid sin resumé af de påminnelser och erinringar, som blifvit gjorda, helt enkelt förbigå densamma. Om nemligen, såsom jag hoppas, unionen i framtiden skall kunna bestå till båda de förenade folkens lycka och välgång, är det en alldeles oafvislig nödvändighet, att de rättsliga grundvalar, på hvilka densamma är byggd, blifva omdanade på sådant sätt, att de innebära en verklig garanti för att dylika missförhållanden, om hvilka den nu föreliggande kongl. propositionen lemnar ett så sorgligt vittnesbörd, icke vidare må kunna ega rum. Att man med afseende å unionella institutioner, som egt bestånd under 80 år, och rörande rättsliga förhållanden, som äro bestämmande för de förenade folkens samlif, tillåtit sig utan vidare fatta sådana beslut som i själfva verket innebära ett ensidigt upphäfvande eller sönderbrytande af dessa rättsliga förhållanden eller institutioner, detta innebär ögonskenligen en allvarlig fara för unionens framtida utveckling, hotar till och med dess bestånd. Och hvad mera är, denna fara hotar allt framgent i hvarje ögonblick. Ty gifvetvis kunna vi icke tänka oss något bestående — faktiskt eller lagbestämt — förhållande, som icke på samma sätt kan blifva föremål för ensidiga beslut; och så länge unionsbestämmelserna äro af så skröplig art som nu, kunna vi i hvarje stund vänta nya svårigheter; vi hafva att städe emotse samma bedröfliga stridigheter, som nu under lång tid upprört och oroat de förenade folken. Det är detta som är unionsfrågans kärna. Då nu alla missmodiga tankar på unionens upplösande i det yttersta måste från svensk sida undertryckas, enär det är en hederssak för Sverige, som föranledt unionen, att icke öfvergifva sitt eget verk, innan allvarliga försök gjorts att reformera detsamma, så är det ock från denna synpunkt, som det svenska folkets representanter böra till Norges folk rigta sitt af unionskärlek uppburna svar på de norska anspråken. Och detta svar kan icke blifva annat än ett, och det är: vi önska, att den union, som skapats af våra förfäder, måtte af oss förbättras och stärkas, att sådana garantier för dess bestånd och utveckling måtte tillskapas, att vi kunna lemna den från oss till våra efterkommande i förbättrad skick, så att de må kunna lefva under lyckligare förhållanden än vi. Derför måste jag också bestämt betona, att alla vidare ensidiga eftergifter måtte tillbakavisas, att alla partiella reformer, som gå ut på att tillfredsställa mer eller mindre berättigade anspråk från den ena parten, måste afvisas, ty *en ny och bättre grund måste under ärligt samarbete läggas för hela den unionella byggnaden*. Först då kan en lyckligare och bättre framtid, en fridfullare sammanlefnad begynna för de tvenne förenade folken. Det är detta, som jag velat framhålla; detta är också, det vågar jag upprepa, själfva kärnan af frågan.

Herr Almström: På samma gång jag instämmer i de yttranden, som afgifvits af herrar Wennerberg, Reuterswärd och Alin, ber jag i kammarens minne få återföra några ord, som den 12 april 1893

under den diskussion, som då egde rum med anledning af föreslagna förändringen i riksakten, här yttrades af en högt aktad ledamot som numera icke tillhör kammaren. De äro icke många och lyda sålunda:

»Bland de frågor, som härutinnan otvifvelaktigt stå främst, är, att för båda rikena, efter strängt rättvisa grunder, rättigheterna blifva bestämda, så att hvartdera riket får de rättigheter det bör hafva. Men på samma gång som dessa rättigheter rättvist utdelas, är det lika nödvändigt, att man åt båda hållen, likaledes efter rättvisa och på billighet fotade grunder, bestämmer de skyldigheter, som böra åligga de båda länderna.

Har man kommit på det klara i detta afseende; hafva regering, Riksdag och folk mer och mer kommit till insigt i dessa frågor, då blir Sveriges ställning ganska stark.

Jag sade nyss med flit: Riksdagen, därför att i en fråga som denna det förefaller mig vara aldeles i och för sig sjelf gifvet, att Riksdagen skall hafva sitt ord med i laget, då någonting skall afgöras. Jag sade äfven, att Sveriges ställning blir ganska stark, om man har dessa frågor för sig klargjorda. Ställningen blir stark därför, att man erbjuder på ena sidan att underhandla och öfverenskomma på billiga och rättvisa grunder, och det är åtminstone att hoppas, att den upplysta opinionen i Norge bör gå detta till mötes. Skulle man i det afseendet hoppas origtigt, skulle Norge icke vilja tillmötesgå oss, då säga vi: När ni icke viljen möta oss, då vi erbjuda underhandling på billiga villkor; då förskansa vi oss vid status quo och kvarblifva der.

Detta vore en nästan oangriplig ställning. Så snart norrmännen vilja billigt underhandla med oss, äro vi färdiga dertill. Rättvisans kraf hafva icke af oss blifvit åsidosatta. Men vill man i Norge icke taga emot detta, då säga vi, att vi äro nöjda såsom vi hafva det, och låta dervid förblifva. Skulle man det oaktadt anfalla oss, vet jag icke huru ett sådant anfall skulle gå till. Icke kan man väl hoppas att öfvervinna oss med munväder; icke kan man gifva sig till att slåss med oss, det vore värst för den anfallande sjelf. Så snart man vill vara med om ömsesidig rättvisa, då skola också vi vara med, men om man det icke vill, så vilja vi icke göra något.»

Om detta uttalande var fullkomligt tillämpligt på dåvarande förhållanden, så eger det sannerligen icke mindre tillämplighet på de närvarande. Önskar man i Norge förändringar i de för båda länderna gemensamma bestämmelserna, så må man derom underhandla med Sverige. Äro de önsknings, man vill frambära, byggda på en rättvis grund, på medgifvandet, att de rättigheter, som man i unionen redan åtnjuter eller önskar förvärfva, skola åtföljas af motsvarande skyldigheter, då är jag förvissad, att de här i Sverige skola mottagas och behandlas med välvilja. Vill man deremot i Norge utan Sveriges hörande besluta ändringar i de unionella bestämmelserna, skulle man vid möjligen blifvande underhandlingar framkomma med förslag, afseende förändringar, som, istället för att förstärka, försvaga unionen, hvilken, huru bristfällig den än må vara, dock blifvit köpt med så stora uppoffringar från svensk sida och, man kan väl säga det, skapat Norges tillvaro såsom sjelfständig stat; befinnes det, säger jag, att dessa önsk-

*Statsverks-
proposi-
tionen.*
(Forts.)

*Statsverks-
proposi-
tionen.*
(Forts.)

ningar gå ut på att försvaga eller spränga unionsbandet, då må vi på sätt den ofvan åberopade talaren tillrådde, ställa oss på ståndpunkten af vår rätt, fullt beslutne att med hela vår kraft häfva densamma.

Jag har med dessa mina ord velat tillkännagifva min ställning till unionsfrågan.

Herr Nisser, Martin Samuel: De statsrådsprotokoll, som åtfölja 3:dje hufvudtiteln af Kongl. Maj:ts statsverksproposition till innevarande Riksdag, hafva icke kunnat undgå att väcka en uppmärksamhet, som kanske icke alltid varit af oblandadt angenäm art. De många punkter, som man kunde och borde beröra, hafva emellertid till stor del redan blifvit omhandlade, och jag vill därför endast fästa mig vid ett yttrande, som står att läsa dels på 25 och dels på 30 sid. af den kongl. propositionen. Det är ett betänkande från det norska departementet för det inre, der statsrådet Birch-Reichenwald anför: »När Stortinget nu återigen vägrat att gifva anslag till beskickningen i Wien, och densamma således icke för framtiden kan upprätthållas med gemensamma medel, är det därför för den norska regeringen *en bjudande pligt att med styrka taga till ordet* för att nådigt beslut måtte fattas för beskickningens indragning och, i det man härmed tillåter sig i underdånighet hemställa till Eders Maj:t att föranstalta, att denna sak å nyo tages i noggrant öfvervägande, tillåter man sig anmärka, att frågans lösning i den här antydda rigtningen enligt departementets förmenande är så mycket mer påkallad, som departementet antager, att anslaget till diplomatiska angelägenheter i sin helhet måtte komma att betraktas såsom icke gifvet, derest det dervid fästade vilkor icke kan uppfyllas. Att ett sådant tillstånd skulle inträda, att från norsk sida öfverhufvud ingen bevillning till diplomatiska angelägenheter komme att föreligga, måste departementet emellertid anse såsom mycket beklagligt.»

Den norska statsrådsafdelningen anför i sammansatt statsråd den 6 augusti 1894, »att den hänförde sig med afseende å beskickningen i Wien till norska regeringens betänkande och fann sig till följd af de deri angifna skäl böra enträget tillråda att beskickningen i Wien indroges, enär de skäl, som i allmänhet kunna tala för upprätthållande af en fast beskickning i nämnda hufvudstad, efter statsrådsafdelningens åsigt, icke kunde vara afgörande under nuvarande förhållanden, då beskickningens upprätthållande kunde medföra *allvarliga förvecklingar*».

Häraf framgår tydligen, att Norges uppfattning i fråga om villkoren för ministeriella ärendens föredragning och behandling icke öfverensstämmer med de förutsättningar, som gjorde sig gällande och blefvo fastslagna vid unionens ingående. Då emellertid ett fasthållande å den norska regeringens sida af dylika principer eller ett fortgående i samma rigtning skulle snarare framkalla just dessa »allvarliga förvecklingar» än afvärja dem, synes det mig vara å vår sida, för att begagna herr Birch-Reichenwalds ord, »en bjudande pligt att med styrka taga till ordet», på det en hvar må komma till insigt om den vanskliga ställningen samt verka derhän, att en öfverenskommelse må

kunna bringas till ett lyckligt slut, och hvilket icke kan ske genom ensidigt själffrådiga åtgärder utan hänsyn till den andra partens berättigade anspråk.

Här har talats om att »eftergifternas tid är förbi»; jag befarar, att det icke är nog dermed, utan att, när uppgörelsens dag en gång kommer, vissa af de eftergifter, som redan blifvit gjorda från svensk sida, måste tagas tillbaka.

Jag ber slutligen att få instämma i de uttalanden, som blifvit gjorda af herrar Wennerberg, Reuterswärd och Alin.

Friherre Barnekow: Egentligen begärde jag ordet för att bemöta åtskilliga yttranden, som fäldes mot regeringen för dess åtgöranden vid åsättandet af tullar. Dessa yttranden voro så skarpa, att jag icke anser dem befogade, och jag vill för min del icke genom att tiga bidraga dertill, att de anses uttrycka kammarens åsigt. En ärade talare har sagt, att regeringens åtgöranden här vid lag voro oförklarliga, men på samma gång sade han sig egentligen vilja använda ett annat ord, men jag förmodar, att han icke använde detta ord, emedan han möjligen befarade, att talmannens klubba då kunde röras. Det skulle dock vara intressant få höra detta ord och lära känna talarens verkliga åsigt i ämnet. För min del kan jag icke neka till att ifrågavarande åtgärd förvånade mig, då jag först fick höra talas om densamma, men jag kan också säga, att i närvarande stund måste jag, i motsats till den ärade talaren, till regeringen hembära min tacksamhet för hvad den i saken åtgjort. Hans excellens statsministerns yttrande utvisar, att det var en betydlig skilnad att vidtaga denna åtgärd på hösten och på den tid, då den nu skedde. Hade den skett på hösten, hade det varit att i ännu högre grad begagna sig af den åtgärd, som ligger i regeringens magt, att ensam åläggas högre tullar. Efter det yttrande vi här hört från statsrådsbanken och med anledning af Konungens trontal anser jag för min del, att den ifrågavarande åtgärden tillkom i syfte att hindra våldsamma spekulationer, och på det att Riksdagen i lugn måtte få behandla frågan — och anser jag detta vara en klok åtgärd från regeringens sida.

Medan jag har ordet, vill jag ytterligare säga något angående dessa tullar på spanmål. Jag tillhör landtmännen, har gjort det under hela min riksdagsmannatid och jag har sökt att försvara deras politik. Jag vet väl, att det finnes personer, som hafva en annan uppfattning om mig i detta hänseende, men jag får bestämdt tillbakavisa den. Men då jag ställer mig på landtmännens sida, vill jag äfven till dem säga: lyssna icke för mycket till de vänner, som, då I nu hafven magten, uppmana eder att begagna densamma för mycket till egen fördel och eget intresse. Det är icke blott landtmännen, som bebo Sveriges rike; här finnas äfven andra samhällsklasser och andra intressen, och säkert är, att hvar och en, som har magten, bör begagna den med moderation, om han vill behålla den.

Jag skall vidare bedja att få bemöta den förste ärade talaren i hvad han nämnde om så kallade provinsintressen, hvarmed han afsåg sockerindustrien i Skåne. Han klandrade regeringen, därför att den ej försökt lägga högre skatt på denna industri; jag vill för min del

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

gerna vara med om att denna sak blir föremål för undersökning, att utrona denna industris ställning, som enligt min åsigt för närvarande ej tål någon högre beskattning. På den tiden, då vi i riksdagen stredo om grundskatternas afskaffande, kunde jag icke öfvertyga en af mina motståndare om nödvändigheten häraf, och tillrådde jag honom då att köpa sig ett hemman i norra Skåne; han skulle då lätt erfara, att grundskatterna voro betungande. Jag kan nu i förevarande fall endast tillråda friherre Klinkowström att inköpa aktier i någon sockerfabrik, hvilka för närvarande kunna erhållas till ganska moderat pris, och kunde han då öfvertyga sig om, huru vida de gifva någon hög utdelning.

Den tredje fråga, som nu varit före, är den, som rör mellanrikslagen. Jag har förut varit med om att undanskjuta denna frågas behandling, ty med vårt nuvarande förhållande till Norge är det en kinkig och grannliga fråga. Men nu kan jag icke längre vara med derom. Jag vill icke företaga något, som kan förorsaka ovänskap med Norge, men i förevarande fall äro vi alldeles tvungna att vidtaga förändringar, ty det nuvarande tillståndet medför allt för stora förluster för vår industri och för hela landet.

Slutligen hafva vi unionsfrågan, som jag förut aldrig berört och som jag ej heller i dag trodde mig behöfva omnämna. Jag förstår icke, hvad som framkallat alla de uttalanden, som i dag förekommit rörande denna sak. För min del intager jag den ståndpunkt som betecknas af 1893 års skrivelse, hvilken åtföljdes af uttalanden från Första Kammaren. Icke har denna skrivelse gifvit anledning till nu framkomna yttranden, icke heller den kongl. propositionen. Kongl. Maj:t säger i sin proposition, att han förskotterat den norska andelen af ifrågavarande anslag, men säger sig på samma gång hoppas återfå allt som blifvit utbetaldt. Icke kan det då vara lämpligt, att vi bestämma, hvad som under vissa förutsättningar bör ske. Vi hafva lemnat frågan i regeringens hand, men regeringen har nu icke begärt något råd från Riksdagens sida; då regeringen hunnit utreda denna fråga, då är det tids nog att säga något härom. Hvad jag bestämdt anser såsom ett stort fel, det är att gå händelserna i förväg och proklamera profetiska satser, och anser jag det ytterst orätt att klandra den nuvarande norska regeringen, hvilken, derom är jag alldeles förvissad, och vi hafva nyss hört detsamma uttalas från statsrådsbanken, gör allt hvad i dess magt står för att utreda frågan. Ställningen för den svenska regeringen blir genom att gå densamma nu i förväg betydligt försvårad; den bindes till sin handlingsfrihet, och uppgörelse kan derigenom från dess sida omöjliggöras. För min del hade jag hoppats att slippa behandla denna fråga, förr än regeringen hemstälde till Riksdagen, att den måtte uttala sin åsigt och begärde dess råd. Jag föreställer mig, att skrifvelsen af 1893 fortfarande för oss eger full giltighet, och jag anser den för min ståndpunkt vara bestämmande. Om den fråga, som föranledde i frågavarande skrivelse, skulle återkomma under Riksdagens behandling, tror jag, att Riksdagen skall göra hvad den kan för att skydda unionen, ty det vore enligt min åsigt till båda ländernas skada, om den upplöstes.

Herr Ljungberg: Jag hoppas, att den siste ärade talaren ursäktar, att jag något litet sysselsätter mig med den norska frågan, emedan den är enligt min åsigt allra viktigast, och särskildt därför, att den genom kongl. propositionen angående tredje hufvudtiteln nu föreligger.

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

Det synes mig uppenbart, att frukterna af det hastverk, som kallas svensk-norska unionen, mogna mer och mer. Det är numera nära nog omöjligt att med norrmännen sluta fördrag äfven i ekonomiska och privaträttsliga frågor. Sådana aftal äro mycket lättare att träffa med andra folk. Men ännu svårare är det att med dem avsluta fördrag rörande politiska förhållanden. Norrmännen vilja icke höra talas om underhandlingar i sådana frågor, och deras lösen är: »Ingen unionskomité».

Men det är icke nog dermed; Norge anser sig numera icke behöfva efterlefva de fördrag, som *redan* blifvit avslutade. Jag vill här blott erinra om frågan angående boskapsimporten samt om riksaktens bestämmelser såväl angående unionella ärendens behandling som angående gemenskapen i konsulater och diplomati. Jag befarar verkligen, att den tid kan komma, då vi icke ens i den viktigaste delen af det, hvartill unionen bör förpligta, kunna påräkna något understöd, nemligen för det unionella försvaret. Förbundspligten skall, enligt nyare norska teorier, gälla icke kriget, utan blott *fredliga* förhållanden, och en af de mest spridda tidningarna i Norge har för icke länge sedan påstått, att »vi ha med Sverige gemensam konung — och gemensam fred, men intet gemensamt mer än detta». Slutligen har det nu äfven kommit så långt, att Stortinget låter oss betala sin andel i utgifterna å tredje hufvudtiteln eller den gemensamma diplomatien. Af hela unionen finnes snart icke ens skalet kvar. Kärnan är längesedan borta.

När detta skett, och Konungen, såsom vi erfarit, redan den 6 augusti beslutit att bevilja af svenska medel ersättning för bristen från Norge, väntade man naturligtvis att i Kongl. Maj:ts proposition få se en framställning af grunden för detta märkvärdiga beslut. Man väntade tillika att få höra, dels huru vår regering sökt motverka och afböja Stortingets fördragsstridiga beslut, dels ock huru länge regeringen ämnade fortgå på denna väg. Då finner man i stället i Kongl. Maj:ts proposition, till sin förvåning, endast en kort och torr framställning om att det norska bidraget uteblifvit, hvarför regeringen betalt bristen med svenska medel. Nu skulle man kunna säga, att vår regering icke hade annat att göra. Men är det så alldeles säkert, att allt detta icke kunnat förekommas? Om regeringen t. ex. sagt: man är i Sverige mycket missnöjd med mellanrikslagen, på hvilken ni förtjenen millioner för hvarje år; och ni skulle göra klokt i att icke vidtaga åtgärder, hvarigenom ni riskeren uppsägning af denna lag. Genom uteblifvande af edra bidrag skulle vi äfven blifva nödsakade att från utrikeskabinetten och diplomatien aflägsna alla norskfödde embetsmän. Jag betvivlar högeligen, att Norges Storting härpå gifvit ett svar, hvarigenom det, för en vinst af 183,000 kronor, riskerat förluster af många millioner. Men hafva norrmännen någonsin fått veta, hvad svenska nationen tänker om deras handlingssätt?

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

De af herrarne, som följt med den norska pressen, veta mycket väl, att denna systematiskt undanhåller landets befolkning upplysning om opinionen här. Jag tror, att många af de svårigheter, som norrman förorsakat oss, skulle ha uteblifvit, om regeringen öppet och bestämdt upplyst dem om följderna af deras tilltag. När de yrka på särskild konsulatstyrelse och diplomati, månne man icke skulle kunnat fråga dem: hvad har ni att försvara eder konsulat- och utrikesstyrelse med? Ni har en stor handelsflotta, men hvarmed skolen I skydda henne? Tror ni, att ni kan sätta eder i respekt med några kanonbåtar och en gammal korvett? Jag vet icke, om detta blifvit sagdt; men jag betviflar det; ty jag föreställer mig, att, om man sagt det och tillika nämnt, att svenska nationen aldrig kan gå in på att med sina trupper och sin flotta försvara ett system och en politik, som ledes af för oss och våra intressen helt främmande personer och på ett möjligen ganska oförståndigt sätt, skulle ett dylikt meddelande utan tvifvel varit af stort inflytande på Norges hållning och kraf. Jag tror, att ansvarigheten är just den Achilleshäl, der man kan träffa Norge, och den sidan af saken har aldrig blifvit berörd inom Stortinget. De tänka: »svenskarna äro ett beskedligt folk, de skola nog hjälpa oss efteråt som förut». Men de vilja icke gerna tala om denna sin förhoppning, det öfverensstämmer icke med deras högmod eller stolthet, hvad man vill kalla det. Detta är norrmanens ömtåliga punkt, och därför vilja de icke komma tillsammans med svenska regeringens ledamöter, som nu flera gånger förgäfves afrest till Norge för att konferera med dem, ty då skulle de vara nödsakade att höra svenskarnes vilkor. Nu är det deras mening att så påskynda konsulatfrågans afgörande, att vi icke skola hinna der-vid göra våra förbehåll. De vilja tvinga Konungen att gifva efter för deras ensidiga sträfvanden, innan Riksdagen hunnit uttala sig. De tänka, att sedan de väl vunnit sitt syfte, måste vi, i hvilka förvecklingar de än inlåta sig, försvara dem. Jag tror, att det skulle hafva varit nyttigt, om regeringen fäst deras uppmärksamhet på sitt misstag i detta afseende.

Den närmaste och viktigaste frågan för ögonblicket är emellertid, huru det skall gå med penningarna, som regeringen nu beslutat att tills vidare, kanske för all framtid, utbetala. Regeringen har icke sagt det, men det faller af sig sjelf, att den litar på norrmanens grannlagenhet — ett ord, som icke finnes i deras ordbok — att de hädanefter skola ordentligt betala sin andel. De, som känna norrmanen, hysa stora dubier i detta afseende.

Men det finnes något annat som kunde göras, och det vore att genast under hand underrätta norska regeringen, att alla norrman, som hafva anställning vid svenska kabinettet och diplomaten, måste lemna sina befattningar i samma stund, som Norges Storting förnyar sitt beslut att icke betala något till kabinettskassan. Jag tror, att en sådan erinran skulle väcka ganska många betänkligheter hos norrmanen, emedan en sådan åtgärd skulle vara en, om än välförtjent, chikan för dem. Det angrepp, som nu af stortinget rigtats mot den enhet i det yttre, som är unionens grundprincip, är af den betänkliga art, att det icke kan afvisas med fraser, utan med handling.

Man måste någon gång gå ifrån det kända sättet, att när man får ett slag på den ena kinden äfven vända den andra till, och i stället erinra sig, att den som kryper blir trampad, och att endast den, som manligt försvarar sin rätt, får denna respekterad.

*Statsverks-
proposi-
tionen.*
(Forts.)

Grefve Douglas: De föregående talarne hafva redan utförligt behandlat de allmänna synpunkter, hvartill statsverkspropositionen kan gifva anledning. Jag ber att få hålla mig till en enskild fråga, till förhållanden, som redan förut framträdt i föregående års statsverkspropositioner, och angående hvilka jag ber att få göra en vördsam hemställan till regeringen, huru vida det icke möjligen skulle finnas anledning att taga denna sak under förnyad ompröfning just på grund af de märkliga aktstycken, som innehållas i årets statsverksproposition på tredje hufvudtiteln. Förhållandet är det, att bland de uti nämnda statsverksproposition under tredje hufvudtiteln på sidorna 46—50 upptagna minister- och konsulatsposterna förekomma flera sådana, som för tillfället äro vakanta, det vill säga icke besatta med ordinarie tjänstemän, nemligen ministerposterna i Konstantinopel, Lissabon och Wien, generalkonsulsbefattningarna i Köpenhamn, Rio, Hamburg och Shanghai, vice konsuls- och konsulatsekreterarebefattningarna i Köpenhamn, Havre, Bordeaux och Bilbao. — Jag talar här endast om de aflönade platserna — de oaflönade äro för denna fråga af mindre betydelse — men de anförda konsulatsposterna höra dock till de för Sverige allra viktigaste. Alla dessa poster skötas för närvarande af vikarier, d. v. s. af personer, som arbeta under medvetande af att, om de än aldrig så väl uppfylla sina skyldigheter, de ändock när som helst afskedas från sina poster. De hafva icke någon säkerhet att dervid blifva bibehållna, och de hafva icke rättighet till pension. Jag tror, att ett sådant sakernas tillstånd, derest det fortgår under en följd af år, såsom här är händelsen, är i hög grad egnadt att afskräcka dugligt och kunnigt folk från att söka inträde på en bana, der det finnes så osäkra utsigter för framtiden. Skulle emellertid det oakadt sådana personer finnas, så böra de i så fall äfven anses berättigade till samma behandling och samma förmåner, som andra statens tjänare komma i åtnjutande af. Jag anser således, att detta sakernas tillstånd icke är förenligt med Sveriges intressen.

Frågar man nu efter anledningen till att ett sådant förfaringsätt kunnat tillämpas allt sedan 1890, så finner man förklaringen derpå i protokollet öfver stortingets förhandlingar den 5 juni 1890. Der framställes för första gången från stortingets sida den fordran, att om under budgetåret några diplomatiska poster blefve lediga, skulle de icke besättas på vanligt sätt, utan tills vidare skötas af vikarier, till dess Norges storting fått tillfälle yttra sig om huru vida och med hvilka summor stortinget ansåge sig böra bidraga till dessa platsers upprätthållande. Beslutet, genom hvilket detta första angrepp rigtades mot de förenade rikenas enhälliga representation gent mot utlandet, fattades med 57 röster mot 56, det vill säga med en rösts majoritet. Det är således denna enda röst vi hafva att tacka för att nu snart i 4 års tid vår diplomatiska och konsulära represen-

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts)

tation fått finna sig i former, hvilka enligt mitt sätt att se saken äro i hög grad egnade att minska det anseende och den auktoritet, som våra representanter böra hafva i utlandet, och äfven att minska den trygghet i utöfvandet af sina tjänstställiganden, som dessa tjänstemän hafva rätt att göra anspråk på.

Frågar man åter efter den vinst, som uppstått för Sverige, derigenom att Sverige böjt sig för denna omröstning, det tillmötesgående vi möjligen skördat genom att genast uppfylla hvad som då begärdes, ja, då torde det vara tillräckligt att hänvisa till detta års statsverksproposition, af hvilken ju framgår, att Norge helt och hållet slutat upp att bidraga till våra gemensamma konsuler och diplomater.

Men om nu så är — om Sverige ensamt tills vidare måste bekosta hela diplomaten och konsulatväsendet, då ber jag att få hemställa: är det då icke skäl att göra slut på dessa provisorier och dessa tillförordnade, om hvilka det redan 1891 yttrades, att de vore beklagliga, men att de endast vore framtungna för att tillmötesgå stortinget och endast afsedda för en kortare tid. Det var denna värdsamma hemställan jag för min del ville ställa till regeringen.

För öfrigt instämmer jag helt och hållet i de anföranden, som i dag fälts i denna kammare liksom också i det program, som Andra Kammarens majoritet nu mera med all önskvärd tydlighet uppställt och hvilka i korthet skulle kunna sammanfattas i de orden, att tiden för ensidiga eftergifter nu bör anses vara slut.

Herr Treffenberg: Mitt förnyade uppträdande är föränledt, såsom herrarne torde ana, af min önskan att få i största korthet, såsom den långt framskridna tiden fordrar, bemöta de anmärkningar, som hans excellens statsministern i sitt anförande rigtade mot mig. Men jag vill dock först — för att jag icke må glömma det — passa på att på samma gång göra ett litet flankutfall mot baron Barnekow, som måtte hafva mycket svagt minne, då han kunde påstå, att han icke någonsin tillförene yttrat sig i unionsfrågan. Jag har nemligen nyligen läst denna kammares diskussionsprotokoll i denna fråga vid 1893 års riksdag och kan intyga, att baron Barnekow då yttrat sig i frågan.

Hvad nu hans excellens statsministerns yttrande beträffar, så beklagade han sig öfver två saker: först att jag tillåtit mig att göra ett angrepp mot de norska statsrådsledamöterna, oaktadt dessa vore frånvarande. Jag har åtskilliga erinringar att framställa häremot. För det första är i svensk lag förbjudet endast, att med *smädliga* yttranden förgripa sig mot norska regeringen och stortinget, och så sträng Eders excellens än var emot mig, så gittade dock icke eders excellens påstå, att jag gjort mig skyldig till ett *sådant* öfvergrepp. utan endast att mina anmärkningar mot norska regeringen varit »skarpa», och till sådana angrepp anser jag mig hafva haft fullgoda skäl. Det är vidare icke mot personerna jag yttrat mig — jag känner några af dem och aktar dem djupt — utan mot deras embetshandlingar, deras offentliga uppträdande, och *detta* är underkastadt kritik och, såsom förhållandena nu varit, till och med en skoninglös kritik. Men härtill kommer ytterligare en annan sak, hvarpå jag ber

att få fästa uppmärksamheten. Det är känt, att norrmännen göra anspråk på »likställighet» gent emot oss, och då måtte det väl icke vara obefogadt, att äfven vi i det afseende hvarom här är fråga göra anspråk på likställighet äfven för oss. Det är säkert för Eders excellens liksom för oss alla känt, att i synnerhet under tider, då vensterregeringar suttit vid styret men äfven eljest, icke blott *skarpa* utan äfven mot Sverige och unionen *smädliga* anmärkningar gång efter gång framstälts i norska stortinget, der, såsom bekant, ledamöterna af svenska regeringen icke annat än tillfälligtvis äro tillstädes och ej heller hafva säte annat än på läktaren, liksom de norska statsråden hos oss under vår riksdag. Våra statsråd hafva således vid dylika tillfällen i stortinget varit frånvarande och icke fått tillfälle att försvara sig. Är nu meningen att lägga munkaffe endast på oss, så att vi icke få uttala våra hjertans meningar? En sådan likställighet vill jag icke gå in på.

I senare delen af Eders excellens' anförande afvisades min — såsom jag åtminstone sjelf tyckte — hofsamt framställda önskan, att kammaren måtte här något mera allmänt uttala sig rörande den hållning, som man hoppades, att Konungen måtte för ett visst förutsatt fall komma att iakttaga. Denna önskan afvisades af Eders excellens med en viss »magnificence» genom att erinra mig derom — hvad jag visste väl förut liksom alla andra — att Konungen styr vårt land efter landets lagar och helt säkert skall göra det min bön förutan. Jag vill då härvid bemöta Eders excellens endast med en vördsam erinran derom, att vår Konung har att styra äfven ett *annat* land med särskilda lagar, och då detta lands och vårt lands lagar komma i kollision med hvarandra, såsom nu är fallet, eller då åtminstone uppfattningen om huru det ena eller det andra landets lagar rätteligen böra förstås är så olika — under sådana förhållanden tror jag det vara i båda folkens intresse, att Konungen sättes i tillfälle att inhemta de olika uppfattningar, som göra sig gällande i de båda ländernas representationer, och jag föreställer mig också, att Eders excellens icke bör kunna misstycka, att jag i denna fråga, liksom i andra, sätter mitt eget lands intresse framför alla andras.

Herr Säve: Jag beder att få inlägga en reservation mot hvad som yttrades för en kort stund sedan af en ärad ledamot i kammaren, friherre Barnekow. Friherre Barnekow sade, att han ansåg denna diskussion onödig, därför att Riksdagen redan 1893 gjort sitt uttalande i frågan, och därför att — om jag icke missuppfattade honom — det är origtigt handladt af Riksdagen att vilja liksom gå regeringen i förväg. För min del får jag uppriktigt tillstå, att jag tror, att det visst icke skadar, om Riksdagen i en så vigtig fråga, som den invecklade och ömtåliga unionella, något oftare än som sker uttalar ett kraftigt ord, ty hvad det uttalande beträffar, som gjordes senast den 12 april 1893, så är det uppenbart, att det haft alldeles för ringa effekt. Jag beder att få erinra om de förhållanden, under hvilka detta uttalande gjordes, och hvart det ledde. Den 17 mars 1893 voterade stortinget den s. k. Lövlandska dagordningen, enligt hvilken konsulatfrågan skulle afgöras endast af norsk statsmyndighet. Kom

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

så den svenska Riksdagens hofsamma svar den 12 april, hvori dock Riksdagen uttryckligen anhöll, att den måtte blifva hörd, innan konsulatfrågan afgjordes. Härpå svarade stortinget den 17 juli medelst beslutet, att konsulatgemenskapen skulle helt enkelt uppsägas, och uppsägelsen göras till vilkor för det norska bidraget till konsulat-kassan för det följande budgetsåret. Det förefaller mig således, som om Riksdagens uttalande 1893 mycket väl borde kunna upprepas i ännu kraftigare ordalag. Friherre Barnekow sade, att det var olämpligt att gå regeringen i förväg. Det är ej den svenska Riksdagens vana att gå regeringen i förväg vid behandlingen af unionsfrågorna. Jag vädjar till herrarne. Har icke under alla dessa år, under hvilka unionsfrågorna stått på dagordningen, den svenska Riksdagen förtroendefullt och lojalt öfverlemnat åt regeringen att värda och värna Sveriges rätt och nationella ära gent emot brödrafolket, dervid följande den gamla romerska formeln: »videant consules ne quid detrimenti capiat respublica».

Hvad som närmast framkallat denna debatt är uppenbarligen statsverkspropositionens tredje hufvudtitel. Denna hufvudtitel framlägger sjelfmant för oss de två ytterst viktiga frågorna: konsulatfrågan och ministerfrågan. Tiden är för långt framskriden för att jag i dag skulle våga ingå i en närmare pröfning af dessa frågor, hvilket därför må uppskjutas till ett senare tillfälle. Jag vill nu blott i min ringa mån framhålla vigten af att Riksdagen så fort som möjligt bestämdt och kraftigt uttalar sig i afseende på konsulatfrågan och i sammanhang dermed äfven i afseende på det norska anslaget till kabinettsskassan, ty konsulatfrågan sammanhänger på det närmaste med ministerfrågan och kan icke ensidigt från Norges sida lösas, utan att både den konsulära och den diplomatiska gemenskapen faller sönder. Och löser Norge ensidigt konsulatfrågan, då har i och med detsamma ett af de få band brustit, som ännu förena Sverige och Norge i en gemensam union. Sker detta, då tror jag att unionen kommer i samma förhållande som Olaf Tryggvason i Svolderslaget, då strängen brast på Einar Tambaskjälvers bäge; den har sedan intet annat att vänta på än de ödesdigra orden: »Norges rike ur dina händer!»

Att Riksdagen så fort som möjligt tager under behandling unionsfrågan, dertill har den en tvingande anledning i den nu föreliggande statsverkspropositionens tredje hufvudtitel. Jag ber därför att få förena mig med de herrar, som uttryckt den önskan, att statsutskottet måtte så fort som möjligt taga denna hufvudtitel under särskild behandling, och jag är för öfrigt fullt ense med de ledamöter af kammaren, som framhållit, att debatten nu icke bör ingå i enskildheter, enär tillfälle att ingå i sådana nog torde erbjuda sig, då tredje hufvudtiteln återkommer från statsutskottet. Emellertid önskar jag lifligt, att de blifvande öfverläggningarna skola blifva till gagn för så väl Sveriges som Norges folk. Stora moln hänga öfver oss. Det är att hoppas, att det skall lyckas att på ett eller annat sätt aflägsna dem. Det är icke den svenska Riksdagen som vill, att dessa moln skola urladda sig i åska och blix. Men vilja våra norska bröder icke veta af någon annan lösning än en våldsamt sådan, då

anser jag det vara af vigt för Riksdagen, att ärligt, utan omsvep och så fort som möjligt uttala hvad den önskar, så att vi kunna handla derefter, ty det närvarande tillståndet är outhärdligt.

*Stutsverks-
proposi-
tionen.*
(Forts.)

Herr Widmark: Då jag är på det liffigaste öfvertygad, att en sådan unionell förening som den mellan Sverige och Norge är det enda villkoret, för att vi å båda sidor skola kunna försvara oss, vår sjelfständighet och vår neutralitet, kan jag icke i min egenskap af svensk riksdagsman stillatigande åse, huru norska stortinget bjuder till att genom ensidiga beslut alldeles totalt förstöra det svaga unionella band som finnes. I anledning af den sena timman inskränker jag mig till att, med åberopande af hvad herrar Reuterswärd och Blomberg yttrat, uttala den förhoppningen, att Riksdagen måtte besluta att i konsulatfrågan hålla fast vid »status quo».

Herr Lundeberg: På samma gång äfven jag önskar få till protokollet antecknad, att jag i allo delar de åsigter, som af herr Reuterswärd och af de af honom åberopade talare uttalats, kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten vid ett moment i hans excellens utrikesministerns i ämnet afgifna utlåtande, som lyder sålunda: »Stortingets beslut är i och för sig af den beskaffenhet, att, äfven om, mot hvad jag nu håller före, beskickningen i Wien kunde undvaras, ett beslut om dess indragning i den ordning nu blifvit ifrågasatt i allt fall ej skulle kunna af mig tillstyrkas». Detta uttalandes innebörd är efter mitt förmenande fullt klar och i sammanhang dermed äfven af stor betydelse. Det kan nemligen icke förstås annorlunda än att, om det svenska folket ock är fullt redo boget att ingå i vänskapliga underhandlingar, som kunna leda till befästade af det med unionen afsedda ändamål, det visserligen icke skall kunna finna sig i att medelst magtspråk drifvas till att underordna sig beslut, som stå i uppenbar strid med unionens anda och mening, med ingångna aftal och bestämmelser, och hvarigenom vårt lands rätt och värdighet skulle i betänkning mån kränkas. Jag tager därför med glädje fasta på hans excellens utrikesministerns af mig refererade tydliga och oförtydbara uttalande och ser deruti en ledstjerna på den ansvarsfulla väg vi hafva att vandra vid ordnande af vårt mellanvarande med det unierade riket.

Herr talman, jag anhåller att till alla delar få instämma i det af herr Reuterswärd afgifna, af mig förut åberopade yttrande.

I detta anförande instämde herrar *Tamm*, *Per Gustaf* och *Sederholm*, grefve *Klingspor*, herrar *Andersson*, *Gustaf Philipson*, *Söderberg* och *Almqvist*, grefve *Posse*, herrar *Lybeck*, *Sandberg*, *Poignant*, *Nyström*, *Thomas Pehrsson*, *Nilsson*, *Paulsson*, *von Möller*, *Sanne*, *Nyström*, *Carl Pettersson*, *Fredrik Emil Rodhe*, *Weinberg*, *Wijk*, *Wallin*, *Röhss*, *Svedelius*, *Lundström*, *Rudebeck*, *Åkerman*, *Wester*, *Behm* och *Bohnstedt*, friherre *Gripenstedt* samt herrar *Trädgårdh*, *Benedicks*, *Nisser*, *Ernst*, *de Laval*, *Anderson*, *Albert*, *Asker*, *Almgren*, *Fredrik* och *Berg*, *Lars*.

Herrar *Fränckel*, *Ekdahl*, *Helander*, *Fosser*, *Fagerholm*, *Jehander*,

af *Burén, Cavalli, Sjölin, Bergius* och *Torelius*, friherre *Alströmer* samt herrar *Grundberg, Unger, Pettersson, Carl, Brehmer* och *Rettig* instämde i herr *Reuterswärds* anförande; hvarjemte herrar *Larsson, Liss Olof,* och *Kerfstedt* förklarade sig instämma i de yttranden, som afgifvits af herrar *Wennerberg* och *Reuterswärd*.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, blef den kongl. propositionen tillika med de i anledning af densamma nu afgifna yttrandena hänvisad till statsutskottet.

Herr statsrådet *Gilljam* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) om anordnande vid Upsala af en asyl för sinnessjuka; och
- 2:o) angående jordafsöndring från indragna mönsterskrifvarebo-stället $\frac{3}{4}$ mantal Silleberg n:r 3 Börje Olofs gård med $\frac{1}{4}$ mantal Åker n:r 2 i Skaraborgs län.

Föredrogs å nyo och hänvisades till lagutskottet Kongl. Maj:ts den 22 i denna månad bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, angående Vermlands och Gotlands läns skiljande från Svea hofrätts och förläggande under Göta hofrätts domvärjo och i sammanhang dermed erforderliga bestämmelser.

Föredrogs ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 22, med inbjudning till Första Kammaren att förena sig med Andra Kammaren i dess beslut att ett särskildt utskott, bestående af fem ledamöter från hvardera kammaren, skulle tillsättas för behandling af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag om handelsbolag och enkla bolag, lag om aktiebolag, lag om vissa föreningar för ekonomisk verksamhet, lag om aktiebolag, som drifva försäkringsrörelse, lag angående ändring i vissa delar af strafflagen, lag om ändring i vissa delar af förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 maj 1855, lag angående ändring i 10 § af förordningen om tioårig preskription och om årsstämming den 4 mars 1862, lag om registrering af bankaktiebolag samt lag om ändring i vissa delar af lagen angående handelsregister, firma och prokura den 13 juli 1887.

Berörda inbjudning antogs af Första Kammaren, hvarefter herr vice talmannen, som på begäran erhöi ordet, yttrade:

Jag tager mig friheten föreslå, att antalet suppleanter från Första Kammaren i det särskilda utskottet måtte bestämmas till tre.

Denna hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af Kongl. Maj:ts den 22 innevarande månad bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag om handelsbolag och enkla bolag, m. m., beslöts, att denna proposition skulle öfverlemnas till det särskilda utskott, Riksdagen beslutit tillsätta för propositionens behandling.

Föredrogos å nyo och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts nedannämnda, den 22 i denna månad bordlagda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Ulrika Charlotta Thorsberg;

2:o) angående försäljning till Borgholms stad af ett jordområde om 2 hektar 52 ar från Borgholms kungsladugård;

3:o) angående upplåtelse åt enskilde af ett invid Långträskis jernvägsstation beläget område af Piteå kronopark i Norrbottens län; samt

4:o) angående beredande af lånemedel till utveckling af statens telefonväsende.

Föredrogos å nyo och hänvisades till bevillningsutskottet Kongl. Maj:ts nedannämnda, den 22 innevarande januari bordlagda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående förhöjning af tullen å spanmål m. m.; och

2:o) angående en särskild tilläggsbevillning för år 1896.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den af herr *Pettersson, Fredrik Emil*, väckta, den 22 i denna månad bordlagda motion, n:o 2, om anslag för utredning af frågan, huru revision af allmänna och vissa enskilda räkenskaper lämpligast skall kunna åstadkommas.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet herr *von Strokirchs* nedannämnda, den 22 innevarande månad bordlagda motioner:

n:o 3, om minskning af den för år 1896 föreslagna tilläggsbevillning; och

n:o 4, om förhöjning af tullen å tobak.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *Cavallis* den 22 i denna månad bordlagda motion, n:o 5, om ändring af § 72 riksdagsordningen, i syfte att den utslagsröst, som tillagts statsrevisionens ordförande, må borttagas.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den af herr *Cavalli* väckta, den 22 innevarande januari bordlagda motion, n:o 6, med förslag till ändrad lydelse af § 3 uti instruktionen för Riksdagens revisorer af stats-, banko- och riksgäldsverken.

Föredrogs herr af *Burén*s nästlidne dag bordlagda motion, n:o 7, om exporttull å trävaror och trämassa m. m.

Herr af *Burén*: Då herr talmannen benäget upplyst mig om, att den af mig väckta motionen i skogsfrågan måste, för att kunna remitteras till vederbörliga utskott, delas i tre motioner, en för hvarje afdelning af hvad som föreslagits i motionens s. k. kläm, ber jag nu att få yrka, att så måtte ske.

Denna anhållan bifölls, hvarefter motionen i enlighet härmed fördelades i tre motioner, af hvilka den ena fick bibehålla ofvan-nämnda ordningsnummer, den andra försågs med n:o 12 och öfverskriften »om användningen af medel, som inflyta genom föreslagen exporttull å trävaror och trämassa» samt den tredje erhöi n:o 13 och öfverskriften »angående förvaltningen af vissa kommunalskogar»; och blefvo dessa motioner derpå hänvisade, n:o 7 till bevillningsutskottet, n:o 12 till statsutskottet och n:o 13 till lagutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda, under gårdagen bordlagda motioner:

n:o 8, af herr af *Burén*, om upphäfvande af förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890;

n:o 9, af friherre *Alströmer*, med förslag till ändrad lydelse af §§ 51 och 54 samt § 65 mom. 1 i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst den 3 juli 1892;

n:o 10, af herr *Ekdahl*, om tull å brukade och slitna säckar m. m.; samt

n:o 11, af herr *Almström* m. fl., om uppsägning af gällande öfverenskommelse angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden.

Föredrogs och godkändes Riksdagens kanslideputerades den 22 i denna månad bordlagda memorial n:o 1, angående antagande af tjänstemän i Riksdagens kansli.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts nedannämnda, denna dag aflemnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) om anordnande vid Upsala af en asyl för sinnessjuka; samt

2:o) angående jordafsöndring från indragna mönsterskrifvarebostället $\frac{3}{4}$ mantal Silleberg n:o 3 Börje Olofsgård med $\frac{1}{4}$ mantal Åker n:o 2 i Skaraborgs län.

Ledighet från riksdagsgörömaalen under fjorton dagar beviljades herr *Bergström* från denna dag samt herr *Rodhe* från den 26 och herr *Tham, Sebastian,* från och med den 28 innevarande månad.

Friherre *Klinckowström* afgaf en motion, n:o 14, med åtskilliga förslag beträffande vissa delar af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Justerades tretton protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 4,28 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 25 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

Aflemnades följande motioner:

n:o 16, af grefve *De la Gardie*, om ändring af § 10 mom. 2 och § 12 mom. 1 i förordningen angående villkoren för tillverkning af bränvin;

n:o 17, af herr *Bohnstedt*, om afskaffande af rättigheten att på nederlag upplägga spannmål;

n:o 18, af herr *Söderberg*, om förhöjning i tullen å sulläder;

n:o 19, af densamme, om rätt för vissa lärare att i särskilda fall resa på statens jernvägar mot nedsatt afgift;

n:o 20, af herr *Pettersson, Carl*, om fördelning på vissa år af större utgifter, som boställshafvare fått vidkännas för indelning af boställsskog m. m.;

n:o 21, af herr *Larsson, Liss Olof*, om förhöjning af bränvinstillverkningsafgiften äfvensom af tullen å spritdrycker; samt

n:o 22, af herr *Bergman*, om förändrade bestämmelser beträffande tull å tråd och kablar för elektriska ledningar.

Dessa motioner blefvo hvar för sig på begäran bordlagda.

Föredrogs friherre *Klinckowströms* nästlidne dag bordlagda motion, n:o 14, med åtskilliga förslag beträffande vissa delar af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

Friherre *Klinckowström*: Då tvekan uppstått hos herr talmannen, huru vida det vore rätt att i den motion, jag aflemnade i går rörande frågor om statsregleringen, äfven skulle inflyta frågan om ersättning för den andel i tredje hufvudtiteln, som norska statsverket borde betala till svenska kabinettskassan, emedan denna fråga alldeles icke finnes berörd i Hans Maj:ts Konungens statsverksproposition, anhåller jag, för att icke förorsaka någon tvist om denna sak, att få fördela denna motion i två, hvaraf den ena skulle röra tredje hufvudtitelns ersättning för hvad norska statsverket nekat betala till denna hufvudtitel och den andra de förslag till nedprutningar eller

afslag å vissa poster i den kongl. statsverkspropositionen, som jag förut yttrat mig om. Jag hoppas, kammaren icke nekar denna förändring.

Kammaren biföll den af friherre Klinckowström gjorda anhållan, hvarefter motionen i enlighet dermed delades i två motioner, af hvilka den ena fick behålla ofvannämnda ordningsnummer och öfverskrift samt den andra försågs med n:o 15 och öfverskriften »om beredande af ersättning för vissa kabinettskassans utgifter m. m.»

Dessa båda motioner hänvisades till statsutskottet.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 3,15 e. m.

In fidem
A. von *Krusenstjerna*.

Lördagen den 26 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollet för den 19 i denna månad.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet följande, under gårdagen bordlagda motioner:

n:o 16, af grefve *De la Gardie*, om ändring af § 10 mom. 2 och § 12 mom. 1 i förordningen angående villkoren för tillverkning af bränvin;

n:o 17, af herr *Bohnstedt*, om afskaffande af rättigheten att på nederlag upplägga spannmål; och

n:o 18, af herr *Söderberg*, om förhöjning i tullen å sulläder m. m.

Vid föredragning af herr *Söderbergs* nästlidne dag bordlagda motion, n:o 19, om rätt för vissa lärare att i särskilda fall resa på statens jernvägar mot nedsatt afgift, beslöt kammaren hänvisa denna motion till ett tillfälligt utskott.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet den af herr *Pettersson, Carl*, väckta, under gårdagen bordlagda motion, n:o 20, om fördelning på vissa år af större utgifter, som boställshafvare fått vidkännas för indelning af boställsskog m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda, sistlidne dag bordlagda motioner:

n:o 21, af herr *Larsson, Liss Olof*, om förhöjning af bränvinstillverkningsafgiften äfvensom af tullen å spritdrycker; samt

n:o 22, af herr *Bergman*, om förändrade bestämmelser beträffande tull å tråd och kablar för elektriska ledningar.

Afgåfvos följande motioner:

n:o 23, af herr *Törnebladh*, om införande i lagen om rikets mynt af ett stadgande att staten skall vara skyldig att, vid anfordran från riksbanken, invexla silfverskiljemynt med guld eller riksbankens sedlar;

n:o 24, af herr *Anderson, Albert*, angående ändring i vissa delar af den utaf Kongl. Maj:t föreslagna lag om aktiebolag; och

n:o 25, af herr *Sandberg*, om ändring i gällande bestämmelser angående bidrag till bestridande af mosaiska församlingars utgifter.

På derom framställda yrkanden blefvo dessa motioner bordlagda.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Wallin* under tre veckor från den 28 och herr *Andersson, Gustaf*, under fjorton dagar från den 29 innevarande januari.

Herr talmannen yttrade, att han, efter samråd med herr talmannen i Andra Kammaren, finge föreslå, att vid det sammanträde, som komme att hållas onsdagen den 30 i denna månad, måtte anställas val af ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott, Riksdagen beslutit tillsätta.

Detta förslag antogs.

Vidare fäste herr talmannen uppmärksamheten derpå, att sammanträde blifvit utsatt att hållas under morgondagen kl. 7 e. m. och att detta sammanträde blefve det sista under motionstiden.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 2,12 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
